Prof Świrycki Smoleńsk 13

BIULETYN KOWIEŃSKI

WILBI

№ Wilno, dnia 7 listopada 1926 roku. 48.

Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

II. ŻYCIE GOSPODARCZE.-

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I SPRAWY SPOŁECZNE.

IV-V. ŻYCIE POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH.

X. K R O N I K A , a/Zagraniczna.-

b/ Kronika gospodarcza.-

c/ Kronika wewnętrzna.-

d/Kronika polska i innych mniejszości narodowych.-

e/ Kronika oświatowa.-

-----------ooo § ooo-----------

I.ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.-

"L i e t u v a" o z n a c z e n i u p a k t u z ZSSR d l a s p r a w y w i l e ń s k i e j .-

"Lietuva" N.242 z 26/X.r.b.Artykuł p.t.:"Pakt gwarancyjny w sprawie wileńskiej".Streszczenie.-

Pod żadnym względem nie doczekał pakt gwarancyjny Litwy z ZSSR tylu komentarzy,co ze względu na swe znaczenie w sprawie wileńskiej.Nic też dziwnego,że pakt wzbudził takie zainteresowanie wśród imperjalistów warszawskich.Nikt zresztą się nie spodziewał,iż układy litewsko-sowieckie,rozpoczęte jeszcze za rządów chadeckich,tak szybko przyniosą konkretne owoce.Dyplomacja polska nie mogła się narazie połapać w sytuacji,stanąwszy w obliczu dylematu,tem trudniejszego,że po uchwale Konferencji Ambasadorów z 15/III.1923 r.uważała Polska sprawę wileńską za zlikwidowaną.-

Pakt litewsko-sowiecki potwierdzając ustaloną traktatem z 12 lipca 1920 r.granicę litewsko-sowiecką,stał się dokumentem międzynarodowym,wykazującym całą bezpodstawność twierdzeń dyplomacji polskiej.Aż do 28/IX.r.b. mógł polski minister spraw zagranicznych utrzymywać,że stanowisko Sowietów względem sprawy wileńskiej znalazło swój wyraz w ostatnim,dotyczącym tej sprawy traktacie,a mianowicie traktacie ryskim. W myśl artykułu 3 tego traktatu,przyrzekły Sowiety uważać wszelki stan rzeczy,osiągnięty drogą porozumienia polsko-litewskiego.Obietnicę tę dyplomaci polscy zawsze skłonni byli uważać jako "desinteressement" sowieckie w sprawie wileńskiej. Niezależnie od tego Polska starała się przy każdej okazji przedstawić rezolucję Konsferencji Ambasadorów z 15/III.1923 r,za wynikłą na prośbę i za zgodą rządu litewskiego.Jednostronna ta interpretacja służyła dyplomacji polskiej za argument przeciwko wszelkim zarzutom z okazji protestu rządu litewskiego przeciwko wytkniętej przez Konferencję Ambasadorów granicy polsko-litewskiej.-

Dnia 28.IX.r.b.sprawa wileńska znów wypłynęła w całej swej okazałości.Stąd alarm prasy polskiej.Jednakże alarm taki jest równoznaczny z bankructwem dawnego stanowiska polskiego w sprawie wileńskiej.Milczeć znów Polska nie mogła,gdyż tem samem uznałaby wszelkie konsekwencje,płynące z paktu litewsko-sowieckiego.-

Niezadługo też dały się ze strony polskiej słyszeć głosy,że pakt sowiecko-litewski nie kryje w sobie żadnego faktycznego niebezpieczeństwa dla Polski.Wreszcie zdecydowała się dyplomacja polska na sformułowanie wyraźne swego stanowiska drogą wysłania dwuch not:jedną do rządu sowieckiego,drugą zaś na ręce Konferencji Ambasadorów.W nocie do rządu sowieckiego nie zgłosił p.Zaleski stanowczego protestu przeciwko paktowi litewsko-sowieckiemu,jak to narazie podobno projektował, lecz zadowolnił się oświadczeniem,że drugi traktat moskiewski z Litwą niezupełnie jest zgodny z traktatem ryskim.Żadnych specjalnych "wniosków" jednakże p.Zaleski z tego nie wyciąga.-

Jasną jest rzeczą,iż Warszawa nie mogła posłać rządowi sowieckiemu innej noty,ponieważ ZSSR od dnia 12 lipca 1920 r ani razu jeszcze nie zmienił swego stanowiska w sprawie wileńskiej.Protest zaś sowiecki przeciwko wytknięciu przez Konferencję Ambasadorów granicy polsko-litewskiej,aż nadto dobrze jest Warszawie znany.-

O wiele charakterystyczniejszą jest nota polska do Konferencji Ambasadorów.Nota domaga się potwierdzenia decyzji Konferencji Ambasadorów z 15/III.1923 r.Żądanie to świadczy o tem,że dyplomacja polska po akcie z 28/IX.r.b.całkiem straciła grunt pod nogami.Po wszystkich zapewnieniach o ostatecznej likwidacji kwestji wileńskiej,domaganie się powtórnego zalegalizowania gwałtu Żeligowskiego nie może świadczyć o szacunku Polski względem wysokiej instytucji międzynarodowej,jaką jest

Konferencja Ambasadorów.Krok dyplomacji polskiej świadczy raczej o broku ufności do zaznaczonego przez ententę 15.III.23 r. stanowiska w sprawie wileńskiej.-

Dnia 20/X.r.b. Konferencja Ambasadorów po rozpatrzeniu noty polskiej,doszła do wniosku,że pakt sowiecko-litewski nie może wpłynąć na zmianę stanowiska państw ententy.To też Konferencja Ambasadorów nie widzi potrzeby ponownego wypowiadania się w sprawie granicy polsko-litewskiej.-

Konferencja Ambasadorów zatwierdziła niejako swą decyzję z 15/III.1923 r. o przynależności Wilna do Polski.Jesną jest jednak rzeczą,iż sam fakt ponownego poruszania sprawy wileńskiej w tej samej instytucji,w 1923 r. której pilno było sprawę tę zlikwidować,posiada wielkie znaczenie polityczne, zwłaszcza,że tym razem sprawę wileńską wysunęła sama Polska, która przez cały czas dążyła do jej zatuszowania.-

Są to pierwsze,konkretne,niezaprzeczalne owoce drugiego traktatu moskiewskiego.-

"Lietuva" z powodu noty rządu polskiego w związku z traktatem litewsko-sowieckim.-

"Lietuva" Nr.235.-

Rząd polski dopatruje się w tekście traktatu litewsko-sowieckiego pogwałcenia traktatu ryskiego z 1921 r.,według którego Sowiety zgłosiły rzekomo swoje "desinteressement" w sprawie wileńskiej.Szczególnie widzi to pogwałcenie w oświadczeniu Cziczerina złożonem w dodatkowej nocie przy pakcie/"że faktyczne pogwałcenie granic Litwy dokonane wbrew woli narodu litewskiego,nie zmieniło stanowiska rządu sowieckiego w sprawie litewskiej suwerenności terytorjalnej,ustalonej w art.2 i aneksie traktatu pokojowego litewsko-sowieckiego z 12 lipca 1920 r.-

Twierdzenie polskie jest wszelako z punktu widzenia prawnego,całkiem bezpodstawne.Przedewszystkiem,jeżeli chodzi o oświadczenia sowiecki@ w sprawie granic polsko-litewskich.- Były one następujące:1/w myśl traktatu pokojowego z Litwą z 12 lipca 1920 r. /art.2./przekazała Rosja wszelkie prawa suwerenności nad Wileńszczyzną Litwie.natomiast rozstrzygnięcie kwestji granicy polsko-litewskiej pozostawiła Litwie i Polsce /porozumienie dobrowolne/.2/W związku z interwencją Ligi Narodów i oświadczeniem przedstawiciela polskiego na konferencji brukselskiej prof.Askenazego,że zgodnie z polsko-sowieckiemi preliminarjami pokojowemi z 12 października 1920 r.Rosja anuluje traktat pokojowy z Litwą z 12 lipca 1920 r.Cziczerin złożył dnia 1-go lutego 1920 r.na ręce litewskiego przedstawiciela w Moskwie notę w sprawie stanowiska sowieckiego względem Wilna.Nota ta wyraźnie zaznacza,że preliminarja pokojowe polsko-sowieckie podpisane 12 października 1920 r. bynajmniej nie anulują litewsko-sowieckiego traktatu pokojowego z lipca 1920 według którego prawa suwerenne nad Wileńszczyzną należą do Litwy. 3/w definitywnym traktacie pokojowym polsko-sowieckim z 18 marca 1921 r.to znaczy w półtora miesiąca po wzmiankowanej nocie Cziczerina,obaj kontrahenci ułożyli się /art.3.ust.2. / że rozstrzygnięcie spornej kwestji granic polsko-litewskich należy jedynie do kompetencji obu zainteresowanych krajów. 4/w związku z kwestją wyznaczenia linji demarkacyjnej,wysuniętą w Lidze Narodów Cziczrin w nocie swej z 5 kwietnia 1923 r. przesłanej na ręce rządu polskiego oświadczył,że ZSSR rozumie traktat ryski /art.5.ust.2/ co do rozstrzygnięcią spornych kwestyj pomiędzy Litwą a Polską w ten sposób,iż postanowienia w sprawie jakichkolwiek kwestyj terytorjalnych pomiędzy Litwą a Polską w takim jedynie wypadku będą miały moc prawną o ile zostaną przyjęte na podstawie wzajemnego porozumienia obu krajów zainteresowanych.-

Z powyższych czterech faktów,zwłaszcza zaś z noty Cziczerina z 5 kwietnia 1923 r. wynika, iż prasa polska zgoła niesłusznie donosiła,jakoby Sowiety w myśl traktatu ryskiego,

zgłosiły w sprawie wileńskiej swe całkowite "desinteressement" ZSSR jedynie wówczas będzie "desånteressé" w sprawie wileńskiej i uzna de jure rozstrzygnięcie sprawy,o ile,jak to Cziczerin wyraźnie w nocie swej z 5 kwietnia 1923 r. zaznaczył,sprawa wileńska rozstrzygnięta zostanie na podstawie porozumienia Polski z Litwą.Stanowisko Sowietów jest więc całkiem wyraźne,zaś sowiecka interpretacja traktatu ryskiego - całkiem słuszną.-

Formalna różnicą pomiędzy odnośnym tekstem traktatu ryskiego /art.3, ust.2/ a tekstem paktu litewsko-sowieckiego jest następującą:traktat ryski głosi:"przynależność spornych pomiędzy Litwą a Polską terytorjów do jednego z tych państw zależy wyłącznie od Polski i Litwy". Natomiast w pakcie litewsko-sowieckim powiada się nie "zależy" lecz "winien być przez oba kraje rozstrzygnięty".Różnica to jedynie formalna, pod względem prawnym niemal znikoma.O ile bowiem taka czy inna decyzja zależy od obu krajów,to jasną jest rzeczą,iż może być przez oba kraje rozstrzygnięta jedynie drogą wzajemnego porozumienia.Ponieważ zaś spór wileński nie został pomiędzy Polską a Litwą rozstrzygnięty,przeto ZSSR najzupełniej z punktu widzenia prawnego słusznie,nie zmienił swego stanowiska w sprawie terytorjalnej suwerenności litewskiej w stosunku do Wileńszczyzny,która to suwerenność potwierdzona została w traktacie moskiewskim z 12 lipca 1920 r.Dochodzi się przeto w ten sposób do wniosku,że dopóki pomiędzy Polską a Litwą nie nastąpiło dobrowolne porozumienie w sprawie sporu wileńskiego,dopóty nie może być mowy o zupełnem "desinteressement" sowieckiem i o przyznaniu ze strony sowieckiej obecnego status quo w sprawie wileńskiej.-

Komentarze prasy bałtyckiej i skandynawskiej o układzie litewsko-sowieckim.-

"Iltalehti" /urzędówka/:

Nie można teraz zaprzeczyć,iż traktat,przynajmniej co do Wileńszczyzny,zmusi Litwę zostać wasalem państwa rosyjskiego,zwłaszcza na wypadek zbrojnego konfliktu z Polską.Okoliczność tę dyplomaci rosyjscy specjalnie chcieli podkreślić, mówiąc,że gdyby Polska napadła na Litwę,Rosja weźmie "Rygę i Rewel,jako zastaw".Lecz podobne groźby to tylko swego rodzaju cięcia w powietrze,jest bowiem nieprawdopodobnem,aby Polska rozpoczęła wojnę o kraj,który jest w jej posiadaniu lub też nie zważając na nic,zaczęła zajmować nowe okręgi Litwy. Skutki nowopodpisanego traktatu mogą być takie,iż teraz będzie trudniej stworzyć normalne stosunki między Polską i Litwą i że Litwa obecnie w swej polityce zagranicznej będzie więcej się opierała na Rosję niż którekolwiek bądź inne państwo.Inne punkty traktatu nie mogą budzić szczególnej uwagi,ponieważ są podobne do innych traktatów o nieagresji,poprzednio zawartych z innemi państwami.Lecz i to w razie jakiejbądź zmiany sytuacji nad Bałtykiem może stworzyć niemało komplikacyj,zwłaszcza w razie rozpoczęcia akcji militarnej przeciw Rosji.-

"Socialidemokratti" /soc.-dem./

Wyraźną niezgodność prawną traktatu z paktem Ligi Narodów postarano się wyjaśnić w drodze specjalnej wymiany not,w których oświadczono,iż zobowiązania Litwy względem Rosji Sowieckiej nie zwalniają tej pierwszej od zobowiązań względem Ligi Narodów.-

Zapatrując się z punktu widzenia prawnego jest to tylko "wyrażenie dyplomatyczne".Jeżeli np:Rada Ligi Narodów zdecydowała wypowiedzieć wojnę Rosji Sowieckiej i na skutek tego poleciła Litwie wziąć udział w blokadzie ekonomicznej,skierowanej przeciwko Rosji,Litwa w podobnym wypadku zmuszonaby była albo złamać traktat o nienapadaniu z Rosją,albo też odstąpić od układu obowiązującego Litwę,jako członka Ligi Narodów.-

Zbyteczną tu jest gruntowna analiza,jaki wpływ musi wywrzeć traktat na polską politykę zagraniczną.Kwestja jest bardzo skomplikowana i drażliwa.Obecnie można powiedzieć tylko tyle,iż z wyjątkiem samej Polski traktat ten innych państw bałtyckich tak bardzo nie dotknie.Wszystkie państwa starają się osiągnąć podobne rezultaty i w imię pokoju są gotowe same prowadzić w dalszym ciągu układy w sprawie traktatu "nonagression" które już i tak zbyt długo się ciągną.-

"Hulvudstadsbladet" /najpoważniejszy dziennik szwedzki w Finlandji.-/

Publiczne utyskiwanie na Litwę,iż podpisała ona separatystyczny układ,jest słabo umotywowywane.Przedewszystkiem należy zwrócić uwagę na nastrój w Litwie jaki się wytworzył w związku z sytuacją polityczną w ciągu ostatnich lat.To też trudno twierdzić,jak czynią to niektóre pisma estońskie,że Litwa,podpisując układ z sow.Rosją odseparowała się od "związku państw bałtyckich".Należy przecież pamiętać,że Litwa nagół biorąc,była pozostawiona na bloku od tego"związku" jeżeli można używać tego błędnego terminu.Litwa była zmuszona zostać izolowaną.Litwa nigdy nie była dopuszczoną do t.zw.konferencji bałtyckich,na których państwa bałtyckie mogły ogólnie rozważać swe sprawy.Nie mogło to się stać z racji Polski.W ten sposób Litwa była zmuszona według swego widzimisię rozwiązywać problematy swej polityki.Niema co zatem dziwić się,że Litwa,w ogólnych zarysach rzecz biorąc,opuszczona przez swych sąsiadów,a nawet nie doczekawszy się moralnego poparcia w swej najdonioślejszej sprawie wileńskiej,stanowczo oparła się przeciw Polsce,i zarazem stale czując rzeczywiste lub przypuszczalne niebezpieczeństwo ze strony Polski,musiała skierować swe kroki ku władzy sowieckiej.Sowiety zaś pośpieszyły zapewnić jej pokój pomoc,a oprócz tego dały ponętne ekonomiczne obietnice.To też jak wyżej wspomniano bardzo łatwo można pojąć psychologję Litwy,iż obrała ona drogę w okresie desperacji omawianą drogę.-

Cała prasa estońska szeroko rozpisuje się o układzie mię x dzy Litwą a ZSSR.Wszystkie pisma bez wyjątku wyrażają niezadowolenie z tego kroku Litwy.- "Postimees" /organ partii narodowej/ pisze:

Litwa śpiesząc z podpisaniem traktatu odseparowała się od innych państw bałtyckich.Pismo powątpiewa,czy przyrzeczenie neutralności można uzgodnić z zasadami interwencji Ligi Narodów.Przykład Niemiec w danym wypadku nie jest przekonywujący,ponieważ Niemcy jeszcze przed wstąpieniem do Ligi Narodów,jako naród rozbrojony uzyskały sobie wyjątkowe ulgi.- Bez obowiązującego arbitrażu układ nie ma wartości.Na takich warunkach,jak Litwa,Estonja układu nie podpisze.Litwa zdobyła protektorat ZSSR po to,by prowadzić w dalszym ciągu spór z Polską.Nie jest to realna polityka.Cień wielkiego państwa Gedymina zamroczył rozsądek Litwy.-

"Paewaleth" organ zbliżony do rządzącego związku rolników, poświęcił układowei litewsko-sowieckiemu trzy artykuły.-

W pierwszym artykule wyraża się pogląd,że Rosja wykorzystała konflikt wileński dla swych politycznych celów. Wzmocnienie pozycji Polski w Lidze Narodów pozbawiło Litwinów nadziei odzyskania swej stolicy.Obecnie zaś po przejściu Litwy na stronę Rosji,położenie ich znacznie się wzmocniło.Układ między Polską a ZSSR zostaje uniemożliwiony.Nie ulega wątpliwości,że Polska w rokowaniach z ZSSR o zawarcie układu o nieagresji będzie uważała za najważniejszy punkt sprawę przyznania jej Wilna.Sowiecka Rosja musiała więc wybierać między Litwą

a Polską.Obecnie przechyliła się ona na stronę Litwy.-
W dwuch innych artykułach pismo pisze o ogólnej polityce bałtyckiej i przy tej sposobności zaznacza,że kraje bałtyckie własnej polityki nie posiadały,Estonja bardziej była zwrócona na Zachód nie okazując zainteresowania swemi sąsiadami,Zarzuty pod adresem Litwy,iż wyłączyła ona siebie z rodziny państw bałtyckich,są bezzasadne.Faktycznie rodzina ta wcale nie istniała,jak również nie było żadnej polityki bałtyckiej.Krok Litwy jednak zadał cios prawdziwej polityce bałtyckiej.Grunt ku temu był jednak przygotowany już wcześniej.-
W trzecim artykule pismo zaznacza,że dotąd kraje bałtyckie były zwrócone w swej orjentacji na Zachód.Ten wspólny front złamała Litwa,przenosząc orientację na Wschód.Najrozsądniejszą jednak być powinną wewnętrzna bałtycka orjentacja.-

"Kaja" centralny organ rządzącego związku rolniczego pisze:

Litwa poszła własną drogą oddzielnie od innych państw bałtyckich.Przez to ZSSR udało się złamać bałtycką solidarność Litwa zawsze prowadziła politykę awantur.Układ jest skierowany przeciwko Polsce w celu oderwania od niej Wilna,a więc służy nie pokojowi,lecz naodwrót,wojnie.-

"Waba Maa" organ partji pracy,w dwuch artykułach wskazuje na niebezpieczeństwo jakiem grozi układ.-

W polityce litewskiej nie słychać było dotąd słowa wyrozumiałego.Zawsze kierowały nią wspomnienia państwa Gedymina.Litwini dla narodowego romantyzmu gotowi są poświęcić całą swoją ojczyznę,byle tylko otrzymać Wilno.Litwa oddała siebie pod protektorat Rosji po to,by odzyskać Wilno.Litwa uznała za Rosją prawo kontrolowania swej polityki,w sprawie zaś wileńskiej otrzymała tylko"wróbla na dachu".-

"Łatvijos Sargs" uważa,że

Państwa bałtyckie z największą energją powinny obecnie przetasować swe karty polityczne,aby wedle możliwości zrewanżować się za nieoczekiwany i dziwny pakt przyjaźni,jaki zawarła Litwa z Rosją Sowiecką.-

Prasa duńska zajęła wobec traktatu litewsko-sowieckiego stanowisko neutralne.Pewne jednak pisma,szczególnie prawicowe,okazywały z tego powodu niepokój.Tak np: "Nationaltidente" pisało:

Litwa,zawierając ten układ wykreśliła siebie z liczby państw bałtyckich i skandynawskich i stała się wasalem bolszewickim.Niczego lepszego,zdaniem pisma,nie można było od Litwy oczekiwać,gdyż przez swe ~~niezwykł~~ niezwykłe rozdrobnienie na partje oraz skandale polityczne i finansowe,wykazała ona, że nie bardzo umie się rządzić.Usiłowania litewskie w kierunku odzyskania Wilna,pismo nazywa nieuzasadnionemi,ponieważ jest tam tylko 2% Litwinów.-

Pisma kopenhaskie "Berlingske Tidende" i "Politiken" wyraźnie swego zdanie nie wypowiedziały.

Naogół oceniają one układ,jako doniosły wypadek w polityce międzynarodowej,który zaostrzy walkę w sprawie wileńskiej.-
"Politiken" zamieściło 9/X,wywiad z finladzkim ministrem spraw zagranicznych p.Setälä o pakcie Ligi Narodów i interpretacji art.16 tego paktu.Zdaniem jego układ niemiecko rosyjski o nieagresji wprowadził do tej interpretacji wiele niejasności,jeszcze więcej przyczyni się do tego układ litewsko-sowiecki.Finlandja natomiast pragnie zachowania jasności tego artykułu i nadania mu ściślejszej interpretacji.-

"Finlandja podobnego układu,co litewsko-rosyjski,nie zawrze" - oświadczył p.Setälä.-

Największe pismo szwedzkie,organ prawicowy,przemysłowy,

"Svenska Dagbladet" rozważa tekst układu,przytaczając 3 i 4 artykuły.

Uważa ono,że niektóre ustępy tych artykułów,szczególnie zastrzeżenia co do Ligi Narodów,przypominają rosyjsko-niemiecki układ o nieagresji.Zastrzeżenia te w swoim czasie wywołały wiele dyskusyj i komentarzy.-

Dłużej zatrzymuje się pismo nad notą litewską do rządu sowieckiego.Po przytoczeniu noty "Sv.D." pisze:

Z dokumentu tego widać wyraźnie,że chociaż wcale nie przeczy on paktowi Ligi Narodów,to jednak przypomina,jak wielkie i trudne problematy zawarte są w tak wyraźnych zdawałoby się na pierwszy rzut oka i gwarantujących pokój postanowieniach traktatu.Nota jest doskonale sformułowana i oparta na odpowiednich precedensach.Zdania są wyjęte z przywilejów o beutralności Szwajcarji oraz z oświadczeń,które poczyniły państwa sygnatarjusze układu locarneńskie,przy wstąpieniu Niemiec do Ligi Narodów. Oświadczenia te uwzględniają położenie Niemiec,jako państwa rozbrojonego,od którego nie można żądać,by brało na się takie same ryzyko,jak i inne państwa.Można uważać to za słuszne,z drugiej jednak strony oznacza to daleko idące w swych następstwach osłabienie paktu.-

Dalej "Sv.Dagbl." przechodzi do rozważania noty rosyjskiej.Nota rosyjska,oświadczając,że zdaniem Rosji Wileńszczyzna należy do Litwy,dotyka bardzo specjalnej kwestji.Sprawa wileńska staje się znowu bardzo aktualna.Nie wiadomo kiedy,lecz rewizja jej nadejdzie,zapewne razem z rewizją postanowień traktatu wersalskiego w sprawie Gdańska i korytarza polskiego,które to postanowienia, zwłaszcza zdaniem Anglików,są na dłuższą metę nie do zniesienia.W Anglji istnieje również dążenie do udzielenia kompensaty Polsce za zrzeczenie się Gdańska i korytarza,jako wyjścia do morza,w postaci Kłajpedy.Tu mogłyby się stworzyć zamiany, w wyniku których Litwa mogłaby odzyskać Wilno,obecnie,wbrew poleceniom Ligi Narodów,zagrabionego przez Żeligowskiego.Sądzą,że w takim wypadku Litwa przyczyniłaby się do uregulowania granic:między Niemcami a Polską i do polepszenia między niemi stosunków.Z drugiej jednak strony jest wiele przeszkód do realizacji takiego kompromisu na wybrzeżu bałtyckiem.-

"Memeler Dampfboot" o zwycięstwie wpływów rosyjskich w Nadbałtyce.-

/Dotychczasowe niepowodzenie gospodarczej unji Państw Nadbałtyckich. Wzmożenie trudności powstania związku ze względu na Polskę i jej stosunek do Litwy.Klauzula bałtycka.Walka Sowietów z Państwami Bałtyckiemi.o eksport.Powodzenie gospodarczego uzależniania państw nadbałtyckich przez Rosję ze względu na trudności zawarcia umowy z Rosją przez blok państw,nie mający jednolitego frontu,wskutek nieuregulowanych stosunków polsko-litewskich i ze względu na przekonanie się o niejednakowem zainteresowaniu umową z Rosją państw Bałtyckich i Polski.Zawieranie odrębnych traktatów.Utrata wpływów francusko-angielskich w państwach Bałtyckich.- /

"Memeler Dampfboot" N.250 z 24/X.r.b. Artykuł p.t.:"Kwestja państw nadbałtyckich jako problem gospodarczy".Streszczenie.-

Państwa nadbałtyckie za wyjątkiem Polski nie mogą liczyć na trwałą,gospodarczą i polityczną niezawisłość,bez stworzenia wzajemnego związku lub bez oparcia się o któregoś z większych sąsiadów.To też bezpośrednio po ogłoszeniu niepodległości zaczęły państewka nadbałtyckie dokładać wysiłków do stworzenia związku nadbałtyckiego,najpierw gospodarczego,później zaś politycznego.Zajęły się tem przedewszystkiem Łotwa i Estonja.Już 1/XI.1923 r.podpisały te dwa państwa preliminarz unji gospodarczej i celnej.Jak silną była jednak kontrakcja czynników sprzeciwiających się unii estońsko.łotewskiej,świadczy chociażby fakt,że od chwili podpisania preliminarjów,sprawa ani na krok się naprzód nie posunęła.Co więcej,czynnikom owym udało się zasiać wśród sfer gospodarczych obu krajów nieufność do unji.-

Łotwa i Estonja usiłowały też wciągnąć do unji Litwę.Usiłowanie te znalazły wyraz w konferencji ryskiej,jaka się w grudniu r.ub.odbyła.Uczestnicy konferencji starali się stanąć na gruncie,że Łotwa winna być rynkiem zbytu dla litewskich produktów rolniczych,zaś Litwa - rynkiem dla przemysłu łotewskiego.Wszelako jedynym pozytywnym rezultatem konferencji ryskiej było ujednostajnienie minimalnej taryfy celnej pomiędzy Litwą a Łotwą,aż do chwili zawarcia traktatu handlowego.Przyczyną rozchwiania się rokowań był sprzeciw przemysłowców obu krajów.-

Skoro dotychczas nie udało się trzem państewkom nadbałtyckim przezwyciężyć trudności stworzenia związku nadbałtyckiego,to w obecnych warunkach politycznych,skoro się weźmie pod uwagę ewentualność wejścia w skład związku Nadbałtyckiego Polski rozwiązanie tego problemu staje się niemożliwem.Konflikt wileński,w którym Łotwa i Estonja zdają się coraz bardziej brać stronę Polski czyni wszelki trwały związek nadbałtycki utopją.

Decydujący wpływ na stanowisko Litwy względem Polski wywarła Rosja,której negatywnemu poglądowi na pojednanie polsko-litewskie dały wyraz w swoim czasie "Izwiestia" i to w nader jaskrawej formie artykułu z okazji rokowań polsko-litewskich w Lugano.Ponieważ zaś przyjaźń rosyjska jest dla Litwy bez porównania cenniejszą niż pozorny pokój z Polską,przeto związek nadbałtycki z udziałem Polski tem bardzie staje się niemożliwy.-

W stosunkach swych z innymi krajami przeprowadziły państwa nadbałtyckie tak zw. "klauzulę nadbałtycką" polegającą na tem,że ze wszelkich udogodnień,jakie drogą zasady największego uprzywilejowania ewentualnemu kontrahentowi miałyby ze strony jednego z państw nadbałtyckich być zapewnione,wyłącza się szczególnie przywileje,jakie państwa nadbałtyckie /łącznie z Finlandją/ wzajemnie sobie zastrzegają.Pozatem wyłącza się przywileje,jakich Rosja drogą traktatów pokojowych lub innych układów celnych od państw nadbałtyckich żądała lub zażąda. "Klauzula nadbałtycka" zadała przeto cios koncepcji gospodarczej unii państw nadbałtyckich z Rosją.Jednocześnie państwa nadbałtyckie zastrzegły sobie w traktatach pokojowych z Rosją wolną rękę w sprawie nadbałtyckiej unji celnej.-

Dopóki Rosja usiłuje rozciągnąć sferę swych wpływów na zachód drogą gwałtownego rewolucjonizowania swych zachodnich sąsiadów,dopóty państwa nadbałtyckie dla propagandy sowieckiej są zamknięte.Strach przed bolszewizmem jest w państwach nadbałtyckich zbyt wielki.-

Nieudany pucz estoński najlepiej o tem świadczyć może. Okoliczność ta,skłoniła,jak się zdaje,przywódców rosyjskiego komunizmu do szukania innych dróg swej ekspansji na zachód.Drogi te leżą w płaszczyźnie gospodarczej.To też Rosja podjęła z państwami nadbałtyckiemi walkę o eksport.-

Już w roku 1924 spotkał się na rynku światowym łotewski,litewski i estoński eksport drzewa i lnu z konkurencją rosyjską w rozmiarach zgoła nieoczekiwanych.Tallin,Ryga,Kowno i Kłajpeda były zaskoczone.W 1925 r.rząd sowiecki jeszcze bardziej obniżył ceny na len.Ponieważ cały zagraniczny handel

sowiecki jest monopolem państwowym przeto rząd ZSSR zdołał drogą utrzymania cen na niskim poziomie,odnieść zwycięstwo nad państwami nadbałtyckiemi,tak że te ostatnie nie mogły zbyć swych produktów.Jedynie jakość produktów państw nadbałtyckich ocaliła je przed ostateczną klęską.Nawiasem mówiąc,Rosja stara się ten defekt naprawić i zakłada specjalne elewatory do oczyszczania zboża lnu i konopi.Rosja ma niewątpliwie na celu pozbawienie państw nadbałtyckich ich gospodarczo-finansowej niezawisłości.Nie pogardza też Rosja innemi środkami gospodarczemi byleby ten cel osiągnąć.Ożywiony przed wojną zbyt fabrycznych produktów państw nadbałtyckich ich gospodarczo-finansowej niezawisłości.Nie pogardza też Rosja innemi środkami gospodarczemi bylebv ten cel osiągnąć.Ożywiony przed wojną zbyt fabrycznych produktów państwa nadbałtyckich do Rosji,obecnie wciąż jeszcze nie ma miejsca.Rosja umyślnie chce okazać państwom nadbałtyckim ich zależność od rosyjskiego rynku zbytu.Sporadyczne obstalunki rosyjskie w fabrykach nadbałtyckich tendencję tę jeszcze bardziej uwydatniają.Rosja nader zręcznie wykorzystuje te konjunktury,czyniąc obstalunki i znów je cofając,jak to np:miało miejsce ostatnio z tekstylnemi obstalunkami sowieckiemi w Estonii.-

Silniejszy jeszcze wpływ,aniżeli bojkot przemysłu nadbałtyckiego,wywiera wyłączenia państw nadbałtyckich z sowieckiej komunikacji tranzytowej.W sierpniu r.b. zapowiedziały Sowiety skierowanie eksportowego ruchu na Leningrad z pominięciem dotychczasowych portów:Rygi i Libawy.Podobnież całkiem niemal ustał ruch towarów rosyjskich przez Estonję.-

Srodki,stosowane ostatnio przez rząd sowiecki w celu opanowania państwa nadbałtyckich są o wiele skuteczniejsze, aniżeli poprzednie wysiłki ku zrewoltowaniu tychże państw.- Estonja,Łotwa i Litwą są gospodarczo sparaliżowane i stoją w obliczu ruiny,o ile im się nie uda osiągnąć z Rosją porozumienia.Nadbałtyccy mężowie stanu oddawna to zrozumieli i od dawna też dążą do zawarcia z Rosją paktów gospodarczych i gwarancyjnych.Wszelako rokowania się rozbijały,dopóki państwa nadbałtyckie próbowały działać jako zwarty blok.Szybko też uświadomiły sobie państwa nadbałtyckie niemożliwość wciągnięcia w rokowania te Polski.Odnośny projekt forsowany w swoim czasie zwłaszcza przez Łotwę został odrzucony.

Tak więc gospodarcza presja wzmożonej na siłach Rosji rozbiła solidarność państw nadbałtyckich zanim zdołała ona wogóle stać się faktem dokonanym.Jedno po drugiem zadeklarowały państewka nadbałtyckie gotowość oddzielnego układania się z Sowietami.Litwa w zaufaniu na przyjaźń rosyjską,pierwsza wskazała drogę do Moskwy.Zaznaczyć przytem należy,że wysiłki litewskie,zmierzające do odzyskania Wilna nie zjednały Litwie sympatji łotewsko-estońskich.Z drugiej zaś strony, zamiar łotewski wciągnięcia Polski do związku państw nadbałtyckich zakwalifikowany został przez Litwę,jako zdrada interesów litewskich.-

Rokowania gospodarcze,jakie Litwa w r.ub.z rządem sowieckim wszczęła,wykazują już znaczny postęp.Łotwa zaś i Estonja oświadczyły w sierpniu r.b. gotowość podjęcia oddzielnych układów z ZSSR .

Rosja więc cel swój osiągnęła i plany francusko-angielskie nad Bałtykiem skutecznie pokrzyżowała.-

"Lietuva" o stanowisku państw nadbałtyckich względem Z.S.S.R. /Traktaty zawierane z ZSSR zbliżają państwa Bałtyckie między sobą i wykluczają odegranie przez Polskę roli w związku Bałtyckim./

"Lietuva" N.233.Artykuł p.t.:"Kwestja Związku Nadbałtyckiego a ZSSR".Streszczenie.-

Najważniejszą kwestją polityczną dla państw Nadbałtyckich od samego zarania niepodległości jest uregulowanie stosunków z ZSSR na podstawach,któreby z jednej strony zacieśniały przyjazne stosunki z Sowietami, z drugiej zaś - gwarantowały niepodległość państw nadbałtyckich.

Europa zachodnia nie wyrzekając się myśli stworzenia z państw nadbałtyckich barjery militarnej przeciwko Sowietom przekazała realizację tej koncepcji Polsce.W ciągu kilku lat Warszawa za aprobatą mocarstw zachodnich,mąciła nad Bałtykiem spokój,starając się prośbą i groźbą utrwalać tam swe wpływy.-Wskutek intryg polskich,państwa nadbałtyckie nietylko nie mogły porozumieć się co do ciaśniejszej współpracy wzajemnej,lecz wciąż jeszcze odczuwały niebezpieczeństwo ze Wschodu,umyślnie przez dyplomację polską rozdmuchiwane,dla tem skuteczniejszej presji na państwa nadbałtyckie.Pozytywnych rezultatów Polska wszelako nad Bałtykiem nie osiągnęła.Samo życie znosi "barjery militarne, i państwa nadbałtyckie złąby drogę obrały,gdyby nawet obecnie koncepcję"barjer" popierały,idąc tem samem przeciwko prądowi powszechnej pacyfikacji.Niema żadnej potrzeby państwom nadbałtyckim wtrącać się w "mocarstwową"politykę,jaką Polska w stosunku do nich chce reprezentować.Dla państw nadbałtyckich potrzebna jest polityka samodzielna, logicznie wypływająca z własnych interesów,oparta na realnych rachubach i przyjaznych stosunkach ze Wschodem i Zachodem.-

Litwa pierwsza stanęła na drodze takiej realnej polityki,podpisując pakt gwarancyjny z Sowietami i przygotowując się obecnie do podpisania traktatu handlowego.Litwa przewidywała jednocześnie, że kroki te wywołają niezadowolenie sąsiadów.Stopniowo jednak wzburzone namiętności ucichają.Nawet prasa polska przyznaje obecnie,że pakt litewsko-sowiecki nie zagraża Polsce.Znikąd też już nie słychać zarzutów, co do rzekomego kolidowania paktu z zobowiązaniami Litwy względem Ligi Narodów.Wreszcie jedność państw nadbałtyckich,nad której podkopaniem tak długo Polska pracowała, będzie mogła obecnie być zrealizowaną.Północni sąsiedzi Litwy /jak również Polska/ doszli już do analogicznego z litewskim zapatrwania i prowadzą obecnie samodzielne rokowania w sprawie paktów gwarancyjnych z Sowietami. Skoro pakty te zostaną przez państwa nadbałtyckie podpisane i nie będzie już zachodziła potrzeba szukania problematycznej pomocy w Warszawie, nikt nie przeszkodzi państwom nadbałtyckim zabezpieczonym ze Wschodu,wejść w bliższy kontakt ze sobą.-Problem związku nadbałtyki nosił cały czas jedynie charakter teoretyczny,jedynie dlatego, że Polska starając się ~~stną~~ stanąć na czele tego związku dążyła do zwrócenia go przeciwko Sowietom.Podobny antysowiecki blok przynosiłby korzyść jedynie Polsce, natomiast dla państw nadbałtyckich byłby wręcz szkodliwy.Po uregulowaniu stosunków z ZSSR Polska stanie się w związku nadbałtyckim zbyteczną.Ponieważ zaś związek nadbałtycki w żadnym wypadku nie może być przeciwko komukolwiek skierowany przeto wzrastają obecnie szanse jego realizacji.-

"L i e t u v o s Ž i n i o s" o p o l s k i c h p l a c ó w k a c h d y p l o m a t y c z n y c h n a d B a ł t y k i e m .-

"Lietuvos Žinios" N.244. Artykuł p.t.:"Polacy wzmacniają swe siły nad Bałtykiem". Streszczenie.-

Polska nigdy nie spuszczała oka z Nadbałtyku i bynajmniej nie wyrzekła się zwiększenia swych - w tej dziedzinie - wpływów.Czyni to polska dyplomacja,lecz i prasa polska żarliwiej śledzi za Nadbałtykiem,podnosząc znaczenie tego dyplomatycznego frontu.Należy tylko przypomnieć,ile napaści w prasie ściągnął na siebie były przedstawiciel Polski w Rydze Ładoś - za swą bierność i pewne niepowodzenia.-

w dziedzinie swej pracy politycznej.Lecz źródłem tych niepowodzeń była nietyle bierność samego Ładosia,ile niedogodne okoliczności w jakich się znalazł i polityczna sytuacja.Polacy przecież spoglądają bardzo zgóry na swych mniejszych sąsiadów nad Bałtykiem i wciąż starają się przypominać,że niepodległość tych państw to niemal że podarunek Polski.Wynika stąd,że społeczeństwo polskie tylko takie stosunki z Nadbałtykiem uzna za normalne i zawalniające,kiedy nie będzie jasne czy państwa Nadbałtyckie stanowią prowincję,czy też tylko część federacyjną Polski.Wobec panowania takich poglądów istotnie trudno być dyplomatą polskim nad Bałtykiem.To też nic dziwnego,że obecny Łukasiewicz jest już piątym czy szóstym przedstawicielem Polski na Łotwie.-

Ładoś wycofany z powodu zarzutów prasy i wygwizdany. Oczywiście od obecnego przedstawiciela oczekuje się jakiejś nadzwyczajnej aktywności,jakichś prawdziwych dyplomatycznych posunięć.Wszystkie zaś te posunięcia bez wątpienia będą posiadały jeden kierunek - przeciwko Litwie.Przecież w działalności przeciwko Litwie objawia się przeważnie aktywność dyplomatów polskic A osoba Łukasiewicza jest przecie znana Litwie.Już prasa donosiła,że Łukasiewicz jest jednym z najwybitniejszych autorów umowy suwalskiej po stronie polskiej.Jeżeli umowę tę można uważać za porażkę polskiej dyplomacji,to czy aby praca Łukasiewicza w Rydze nie sprowadzi się poniekąd do prób rewanżu, - krętemi drogami a przeciw Litwie.Przydzielenie Łukasiewicza nastąpiło w ważnej chwili,gdy państwa Nadbałtyckie zaczynały ugodę z ZSSR w sprawie traktatu o nieagresję pozostawiając Polskę na uboczu.- Podejrzane plotki o rzekomo mającem nastąpić utworzeniu "Sowietów Finlandji" i "Sowietów Estonji" były widocznie puszczane w celu odstraszenia tych państw i utrudnienia im zawarcia umowy z ZSSR - i za pewne poszły w obieg za staraniem Warszawy i w celu powrotnego przyciągnięcia ku sobie państw Nadbałtyckich. A może to początek roboty p.Łukasiewicza?

W związku ze wszystkiemi powyższemi wywodami powstaje całkiem logiczne zapytanie - jakże jest z litewskiemi sprawami nad Bałtykiem? Czy dyplomacja litewska nad Bałtykiem spoczywa w najbardziej aktywnych rękach? Niestety sprawa ta niebukazuje się na szpaltach prasy litewskiej i nie jest objektem żywych rozważań.Litwa wciąż jeszcze nie posiada osobnego przedstawicielstwa w Estonji, a Polacy nietylko,że je posiadają w całkowitym składzie,lecz jednocześnie prowadzą szeroką propagandę.Nietylko czasopisma estońskie podają polskim duchem przesiąknięte wiadomości i całe artykuły,lecz i w kinematografach w Tallinie podawane są polskie agitacyjne filmy z uroczystościami w Wilnie na cześć Piłsudskiego.Przedstawicielstwa polskie na Łotwę i Estonję posiadają personel o wysokiej kwalifikacji.Czy my /Litwini/ jesteśmy upewnieni,że i po naszej stronie jest nie inaczej?.-

"L i e t u v a" o s t o s u n k u P o l s k i d o P a ń s t w n a d b a ł t y c k i c h.-

"Lietuva" N.235 z 18/X. r.b. Artykuł p.t.:"Polska a państwa nadbałtyckie".Streszczenie:

Stosunki Polski z państwami nadbałtyckiemi opierają się na czystym imperjaliźmie.Litwa pierwsza na własnej skórze boleśnie to odczuła /utrata Wilna/.Gdyby Litwa od samego początku nie okazała agresji polskiej energicznego sprzeciwu,to dziś panowanie polskie rozciągałoby się daleko na północ i państwa nadbałtyckie uważałyby Polskę niewątpliwie za swego największego wroga.Wprawdzie dzisiaj agresja polska zmierza ku Bałtykowi drogami okólnemi.Wystarczy przypomnieć pakt warszawski,pretensje polskiej do łotewskiej Letgalji,wysiłki dyplomacji polskiej,zmierzające do reprezentowania państw nadbałtyckich w Lidze Narodów i t.d.Komuż nie są znane sny nacjonalistów polskich o Kłajpedzie,Libawie,Rydze i Tallinie,jako o portach polskich?

Dwie są przyczyny tej zaślepionej imperjalizmem politvki polskiej w stosunku do państw nadbałtyckich:1/strategiczna i 2/ekonomiczna.Co do pierwszej, to Polska na wypadek wojny z Niemcami,miałaby zapewnioną kontrolę nad portami bałtyckimi i mogłaby otrzymywać materjalne poparcie w postaci środków technicznych,a nawet wojska.Korzyści płynęłyby więc wyłącznie dla Polski,podczas gdy na wypadek wojny z Sowietami polska pomoc zbrojna byłaby dla państw nadbałtyckich wskutek sytuacji geograficznej więcej niż wątpliwa.Rachuby ekonomiczne grają dla Polski jeszcze większą zapewnę rolę od względów strategicznych.-Europa Zachodnia wznawiając przedwojenne rynki zbytu w Rosji Sowieckiej,zmuszona jest szukać dróg porozumienia z Sowietami. To też wszystkie mocarstwa zachodnie studjują sowieckie stosunki ekonomiczne.Polska również jest krajem o dużym przemyśle,który zasilał przed wojną przeważnie rosyjskie rynki.To Europa Zachodnia jest dla Polski niebezpiecznym konkurentem ekonomicznym na terenach Rosji.Handel lądowy Europy Zachodniej z Rosją nie jest dla Polski niebezpieczny, gdyż ta ostatnia zajmuje pod tym względem uprzywilejowane stanowisko /sytuacja geograficzna/ Natomiast drogi morskie,będące najtańszymi dla transportów,są od Polski zupełnie niezależne.To też tej ostatniej chodzi o opanowanie portów nadbałtyckich,dla możności kontroli i wykorzystywania morskiego ruchu handlowego pomiędzy Zachodem a Sowdepją.Polska dopóty przeto będzie się zapatrywała na wybrzeże Bałtyku jako na przedmiot swej ekspansji polityczno-ekonomicznej,dopóki wewnętrzne stosunki państw nadbałtyckich się nie unormują i państwa nadbałtyckie nie zdobędą się na samodzielną państwową i ekonomiczną politykę w celu wyzyskania dogodnej dla nich sytuacji geograficznej.-

Pakt ~~z~~ litewsko-sowiecki wniósł w nadbałtycką politykę polską pewne zamierzanie,wytrącając ją z tradycyjnych torów o opiekuńczym charakterze.Polska zaczyna obecnie przekształcać swe metody w stosunkach z państwami nadbałtyckiemi.Piłsudski odbył w tych dniach naradę z przedstawicielami Łotwy,Estonji i Finlandji w sprawie paktu litewsko-sowieckiego oraz w sprawie ponownej konferencji państw nadbałtyckich z udziałem Polski.Wyniki narady nie są narazie znane.Rozpoczęły się również pertraktacje polsko-sowieckie w sprawie zawarcia,wzorem państw nadbałtyckich paktu gwarancyjnego-Jednem słowem polityka polska zdradzać poczęła w ostatnich czasach wielką aktywność.-

W związku z tem państwa nadbałtyckie powinny mieć się na baczności i nie poddawać się namowom Piłsudskiego.Przyjaźń bowiem z Polską dzisiejszą kryje w sobie wielkie niebezpieczeństwo.-

L i t w a a Ł o t w a w u j ę c i u "R y t a s a"

"Rytas" N.214 z 23/X.r.b. Wywiad z wielkim znawcą stosunków łotewskich p.Biczunasem.p.t.:"Łotysze a Litwa".Streszczenie.-

Stosunki litewsko-łotewskie zaczęły się ostatnio pogarszać.Po części przyczyniło się do tego wrażenie wyniesione przez Litwinów z tegorocznego kongresu Jedności Litewsko.łotewskiej,na którym nie było ani jednego przedstawiciela rządowych sfer łotewskich.Pozatem ujemnie też na stosunki litewsko.łotewskie podziałał szereg polonofilskich artykułów,zamieszczonych jak wiadomo na łamach "Rigas Zinas".Ostatnio wszelako prasa łotewska,a w pierwszym rzędzie "Jaunakas Zinas" ,najpoważniejsze, rozporządzające 160.000 czytelników pismo na Łotwie,wyraźnie zamanifestowały, iż nie solidaryzują z "Rigas Zinas" i stoją na stanowisku ~~z~~ pokojowego,przyjaznego współżycia z Litwą,opartego na zbliżeniu kulturalnem i dobrych stosunkach ekonomicznych.Nikt na Łotwie po za kliką z "Rigas Zinas" nie mówi o rewizji granic litewsko-łotewskiej,o pośredniczeniu Łotwy w konflikcie ~~zatwy~~ polsko-litewskim i t.p.Agresywność artykułów "Rigas Zinas" tłumaczą Łotysze złym stanem finansowym tego pisma.Wydawcy "Rigas Zinas" są jednocześnie właścicielami zakładów gry w ruletkę,w

[illegible]

Polski, pod [illegible]

[illegible]

Pakt z litewsko-sowiecki [illegible] nadbałtyckich [illegible] Polska [illegible] nadbałtyckimi. Piłsudski [illegible] Polski [illegible]

W związku z tem państwa nadbałtyckie powinny mieć się na baczności i nie poddawać się namowom Piłsudskiego. Przyjaźń bowiem z Polską działa jeszcze w sobie wielkie niebezpieczeństwo.

L i t w a a Ł o t w a w u j ę c i u "R y t a s a"

"Rytas" Nr.214 z 22/IX r.b. [illegible] łotewskich p. Bielunasem [illegible]

Stosunki litewsko-łotewskie [illegible] kongresu Jedności [illegible] litewsko-łotewskie [illegible] "Rigas Zinas". Ostatnio [illegible] "Jaunakas Zinas" [illegible] 000.000 czytelników [illegible] "Rigas Zinas" [illegible] z Litwą [illegible] "Rigas Zinas" nic nie mówi o [illegible] konflikcie [illegible] litewsko-łotewskiej [illegible] "Rigas Zinas" [illegible] Łotwa [illegible] "Zinas" [illegible]

totalizatora,przetwórcami alkoholu i t.p.W społeczeństwie łotewskiem ludzie ci i głoszone przez nich na łamach "Rigas Zinas" opinję nie cieszą się popularnością.Grupa reprezentująca "Rigas Zinas" nie posiada ani jednego mandatu sejmowego.Niepotrzebnie przeto zdaniem Łotyszów,prasa litewska poświęcała tyle uwagi insynuacjom "Rigas Zinas".Naczelny redaktor "Rigas Zinos" p. Grihnas w rozmowie z autorem niniejszego wywiadu, oświadczył,że niesłusznie Litwini nazywają "Rigas Zinas" polonofilskiemi, "Rigas Zinas" są tylko"łotwofilskie".Wśród Łotyszów są ludzie nietylko niezadowoleni z obecnej granicy litewsko.łotewskiej lecz domagający się przyłączenia do Łotwy całej b.Żmudz Żemgalji t.zn. całego obszaru północnej Litwy,mniejwięcej aż do Poniewieża.Opinje tych Łotyszów mają zdaniem p.Grihnasa,uzasadniać stanowisko "Rigas Zinas".Rzecz prosta,jest to błędne.P.Grihnas mówił jak polonofil,nie jako patrjota - Łotysz.-

Naogół rozmówca "Rytasa" wyniósł ze swej podróży po Łotwie jaknajlepsze wrażenie,tembardziej,że akurat w tym samym czasie "Latvijas Sargs" zamieścił kilka artykułów w sprawie wileńskiej w formie tak dla Litwy przychylnej, że prasa litewska mogłaby z powodzeniem je in extenso przedrukować.-

"Lietuvos Żinios" za bojkotem "Siewodnia".- /"Siewodnia" oświetla wydarzenia z tendencją niekorzystną dla Litwy, a korzystną dla Polski./

"Lietuvos Żinios" N.241.Artykuł p.t.:"Brak ambicji narodowej" Streszczenie.-

Brak poczucia godności w społeczeństwie litewskiem,a jeżeli istnieje ono,to w każdym razie nie stwarza woli jednolitej.Ilustruje to obrazowo obecny stosunek społeczeństwa litewskiego do prasy swojej i obcej.-

Poważne i bogate czasopisma zagraniczne są na Litwie niemal nieznane,a ich miejsca we wszystkich kioskach zajmują stosy takiej sobie ryskiej "nur für Polen und Litauen". "Siewodnia" notabene skwapliwie przez ludność kowieńską rozchwytywana - to nad objawem tym niepodobna przejść do porządku dziennego.W wypadkach - gdy społeczeństwo nie zdaje sobie sprawy z grożącego niebezpieczeństwa - przed publicystą staje obowiązek przyjścia z pomocą.W danym wypadku społeczeństwo litewskie winno sobie zdać sprawę z tego, że ryskie "Siewodnia" jest czasopismem,które służy interesom wyraźnie obcym i sprzecznym z interesami Litwy.-

Jeżeli się weźmie do rąk takie "Siewodnia" i w pewnych okresach porówna je z odnośnym materjałem innych czasopism: niemieckich,francuskich,polskich, to się uzyska zadziwiające rezultaty.Litwinów oczywiście szczególnie interesują informacje dotyczące spraw litewskich i polskich.-

Głównym źródłem informacyj o Litwie zwłaszcza w dziedzinie polityki zagranicznej i życia gospodarczego jest dla "Siewodnia" "Rytas".-

Można przytoczyć cały szereg dowodów na to,że "Siewodnia" kwestje powyższe oświetla przed czytelnikami tendencyjnie ukrywając przed nimi poglądy rządu litewskiego i partyj postępowych.W ten sposób postępowało np:"Siewodnia" informując o związkach zawodowych i o polityce ministerstwa spraw wewnętrznych.-

Podobnie ukryto przed czytelnikiem prawdę o traktacie litewsko-sowieckim i spaczono jego myśl przewodnią.Również tendencyjnie i kłamliwie "Siewodnia" oświetla ustosunkowanie się do traktatu poszczególnych frakcyj sejmu litewskiego.-

Przedrukowując głosy prasy zagranicznej o traktacie "Siewodnia" uporczywie kryje przed swym czytelnikiem sądy dla Polski niewygodne,a więc łotewskie,fińskie,czechosłowackie i inne.-

Natomiast z ogromną skwapliwością ogłasza to czasopismo wszystko co może zaszkodzić obecnemu litewskiemu rządowi. Przez dłuższy czas ryscy maklerzy nie zdobywali się na własną ocenę traktatu litewsko-sowieckiego,wciąż widocznie nie posiadając wskazań ze swych "sfer poinformowanych i autorytatywnych". A gdy przyszło do wypowiedzenia swego zdania,to i tu najważniejsza dla Litwy kwestja Wilna i znaczenie postawienia tej sprawy w traktacie,zostały przemilczane.-

Możnaby o tem wszystkiem przemilczeć,gdyby tego rodzaju ustosunkowanie się "Siewodnia" nie zawadzało jemu w utrzymaniu neutralności wobec innych zagadnień.- Lecz otóż odnośnie do Polski czasopismo to zachowuje się wręcz odwrotnie.-

Niedawno w Sejmie polskim odbywały się bardzo ciekawe debaty nad zagadnieniami budżetowemi.Bardzo ciekawe przemówienie wygłosił pos.Zdziechowski.Za przemówienie to Piłsudczycy go obili.O tem ostatniem "Siegodnia" azkolwiek informuje,przecież rozmyślnie przemilcza,za co mianowicie pos.Zdziechowski został obity.-

Z pisma tego niegdy żadnej prawdy o Polsce - za wyjątkiem sensacyj kryminalnych - się nie dowiesz.Nie usłyszysz tą drogą żadnych odgłosów opozycji polskiej, ani jednego wyraźnie wypowiadającego się artykułu o tem,dobry czy też zły jest regime Piłsudskiego.-

Tego rodzaju polowanie za jednym zamachem na czterech zająców /Łotwa,Estonja,Litwa i Polska/ byłaby bez żadnego skutku,gdyby kraje te posiadały zorganizowane,publiczne rozumienie rzeczy,prawdziwą narodową solidarność.-

Lecz tegoż,przynajmniej wśród Litwinów niema i dlatego też takie sobie "zagraniczne czasopismo" poświęcające pierwszą stronicę politycznym wywodom,a w ogłoszenia publicznie propagujące handel żywym towarem,uporczywie narzuca Litwie swój "światopogląd",urabia młodzież karmiąc ją pornografją,i nikt owemu czasopismu tego nie wzbrania.

Dziś niemal Chińczycy bojkotują angielskie czasopisma. A na Litwie gazeta jawnie i w ukryciu propagująca polskie interesa posiada wśród społeczeństwa wszelkie obywatelskie prawa.-

Konflikt w Tow. Jedności Litewsko-Łotewskiej.-

"Memeler Dampfboot" N.247 z 21/X.r.b.

W ostatnich dniach odbyło się w Kownie walne zgromadzenie T-wa Jedności Litewsko-Łotewskiej.Na członków honorowych wybrano pomiędzy innemi:p.Reinisa,prof.Szmidta i doc.Behreina. Szczegółowo dysputowano na rezolucją protestu ryskiego związku łotewsko-litewskiego przeciwko podpisaniu paktu gwarancyjnego pomiędzy Litwą a Sowietami.Rezolucję poddano ostrej krytyce i poruszono sprawę zerwania stosunków z organizacją ryską.Postanowiono narazie wyświetlić,czy plenum członków organizacji ryskiej solidaryzuje się ze swym zarządem.-

Exposè Prezesa Ministrów i Ministra Spraw Zagranicznych p. Sleżewiczusa w sejmowej komisji spraw zagranicznych o decyzji Konferencji Ambasadorów w sprawie Wileńskiej.-

"Dzień Kowieński" N.243 z dn.4/XI.1926 r.-

Uchwała Rady Ambasadorów zmusza mnie poruszyć dwie strony kwestji wileńskiej - jurydyczną i polityczną.Co do pierwszej - sytuacja jest na tyle jasną,że wszystkie twierdzenia p.

Zaleskiego i prasy polskiej oraz symptomatyczna niechęć Rady Ambasadorów do zajęcia się rozstrzygnięciem tej ważnej kwestji nie zdołają jej zaćmić.Na mocy traktatu litewsko-rosyjskiego z dnia 12-go lipca 1920 r.Wilno i Wileńszczyzna zostały uznane za intergralną część republiki Litewskiej.Nieco później,dnia 7 października 1920 r. podpisany w Suwałkach traktat z Polską pozostawia Wilno po stronie litewskiej.Traktat polsko-rosyjski z dnia 12 marca 1921 r. nie anulował i nie zmienił uchwał traktatu moskiewskiego, o ile to się tyczy,delimitacji Litwy.To jeszcze raz i z całą należną stanowczością zostało podkreślone w niedawno zawartym traktacie o nienapadniu i przyjaźni z ZSSR i w notach,jakie zostały wymienione w kwestji wileńskiej przy podpisywaniu traktatu.-

Po złamaniu przez Polskę wyznaczonej przez rządy sprzymierzone linji demarkacyjnej między Litwą i Polską /linja Curzona/ i później podpisanego przez nią samą traktatu suwalskiego decyzja o losie Wilna u Wileńszczyzny została oddana w ręce Ligi Narodów.Ostateczna powzięta na mocy § 4 art.15 rekomendacja Rady Ligi Narodów również przyznaje Wilno Litwie.Postanowienie zaś Rady Ambasadorów z dnia 15-go marca 1923 r.przez które Rada chciała zmienić na stałą granicę między Polską a Litwą,wyznaczonną przez Radę Ligi Narodów d.3-go lutego 1923 r. prowizoryczną linję demarkacyjną,nie ma obowiązujące Litwę mocy prawnej,rząd litewski zaprotestował przeciw niemu z całą możliwą stanowczością i oświadczył, że jego nie uznaje i nigdy nie uzna.-

Państwa tworzące Radę Ambasadorów,nie mają żadnych praw jurydycznych na Wilno i ziemię Wileńską,takie prawa nie są im nadane czy też przyznane przez żaden traktat międzynarodowy nie mogą one tedy dysponować temi ziemiami według swego uznania.Niema żadnej analogji między jurydyczhem położeniem kraju Wileńskiego i położeniem jurydycznem np:Galicji Wschodniej,los której według traktatu w St.Germain został regularnie oddany w ręce najważniejszych państw sprzymierzonych.-

Artykuł 87 Traktatu Wersalskiego,który wcale nie obowiązuje Litwy,również takiego prawa Radzie Ambasadorów nie nadaje.Wreszcie uchwała Rady Ambasadorów z dnia 15-go marca 1923 r. w kwestji wileńskiej nie jest przyznaną przez Ligę Narodów,której został oddany do rozstrzygnięcia konflikt polsko-litewski. Odwrotnie,na jednem ze swych posiedzeń Rada Ligi Narodów oświadczyła,że będzie ona mogła uznać tylko takie rozstrzygnięcie kwestji wileńskiej,które będzie odpowiadać ostatecznej jej /Ligi Narodów/ rekomendacji,lub też będzie poczynione na mocy porozumienia obu zainteresowanych stron.-

W kołach Rady Ambasadorów próbowano dowodzić,że rząd litewski w swej nocie z d.18 - 20 listopada 1922 r. sam prosił Radę Ambasadorów o wyznaczenie wschodnich granic Polski i tem samem zgodził się na jurysdykcję Rady Ambasadorów w kwestji wileńskiej.To twierdzenie starał się również poprzeć Hymans na posiedzeniu Rady Ligi Narodów z d.21-go kwietnia 1923 r.-

Argumentem tym operuje też i p.Zaleski,iedy w swej nocie do p.Cziczerina w sprawie traktatu między Litwą i ZSSR twierdzi,że polityczno-prawne położenie terytorjów spornych dzięki inicjatywie rządu republiki Litewskiej,do której to inicjatywy również przystąpił rząd polski,zostało rozstrzygnięte na mocy decyzji Rady Ambasadorów z d.15-go marca 1923 roku.Muszę zauważyć,że wspomniana nota rządu litewskiego z d.18-go listopada 1922 r. tyczy zupełnie różnego objektu,mianowicie - uznania Litwy de jure ze strony państw sprzymierzonych i warunku postawionego przez te państwa - neutralizacji Niemna..Tylko w jednym ustępie tej noty rząd litewski zaznaczył,że ku faktycznemu zrealizowaniu umiędzynarodowienia Niemna stoi na przeszkodzie i będzie stał zatarg między Litwą i Polską o Wilno i położenie jakie się wytworzyło wskutek tego zatargu między obu państwami Rząd litewski w dalszym ciągu wskazał,że najważniejsze państwa sprzymierzone bardzoby się przyczyniły do wzmocnienia pokoju,jeżeliby zmusiły Polskę do wycofania się z Wilna,wtedy zaś już,korzystając z tego prawa,które mu daje art.87 traktatu Wersalskiego,podjełyby się wyznaczenia wschodnich granic Polski,oczywiście na ile te granice tyczą i Litwy,mogły i mogą być one ustalone je

dynie za aprobatą rządu republiki Litewskiej.Jednak na pomieniony ustęp noty rządu litewskiego Rada Ambasadorów wcale nie reagowała,w swej odpowiedzi zupełnie go przemilczała i w ten sposób kwestja,przynajmniej o tyle,o ile tyczyła Rady Ambasadorów,została zakończoną..Twierdzenie więc,iż rząd litewski sam się zgodził na jurysdykcję Rady Ambasadorów w kwestji wileńskiej stanowczo rozmija się z rzeczywistością.Dlatego też skonstatowanie przez Radę Ambasadorów d.20 października r.b.że nie uważa ona za potrzebne na nowo otwierać dyskusji wileńskiej, nie ma żadnego wpływu na jurydycznem położenie konfliktu między Litwą i Polską.-

Jeżeliby na mocy jakiegobądź traktatu międzynarodowego,którego kontrahentem byłaby również i Rosja,jeżeliby taki traktat został zawarty przed 12 lipca 1920 r. /moskiewski traktat pokojowy między Litwą i Rosją/ lub Litwą, jeżeliby podobny traktat został zawarty po podpisaniu tratatu pokojowego między Litwą i Rosją,państwom tworzącym Radę Ambasadorów byłyby dane suwerenne prawa na Wileńszczyznę lub też przynajmniej prawo dysponowania tym krajem według swego uznania,wtedy i tylko wtedy postanowienia Rady Ambasadorów miałyby zupełnie inne znaczenie i mogłyby przesądzić o państwowej przynależności kraju.-

Przechodząc do strony politycznej kwestji wileńskiej, oświadczył w dalszym ciągu p.Sleżewiczus,muszę przedewszystkiem wyraźnie i kategorycznie zaakcentować szczerze pacyfistyczny charakter zagranicznej polityki litewskiej.Będąc niewielkiem państwem,przez swoje położenie geograficzne,będąc przeznaczona do łączenia Zachodu z Wschodem tak gospodarczo jak politycznie, Litwa może być bardziej,niż którekolwiek inne państwo,jest zainteresowana w utrzymaniu pokoju i w jego wzmocnieniu.Litwa chce i musi być czynnikiem pokoju i postępu nad Bałtykiem.Podpisany przed czterema tygodniami traktat o przyjaźni i nienapadaniu z rządem ZSSR nosi ten sam charakter i był podyktowany chęcia wyklarowania położenia politycznego w Europie Wschodniej i konsolidowania pokoju,opartego na trwałych podstawach.Jednocześnie muszę zaznaczyć,że w kwestji starej stolicy Litwy rząd litewski jest jednej myśli,jednego przekonania:dopóki kwestja państwowej przynależności Wileńszczyzny nie zostanie rozstrzygnięta na podstawach sprawiedliwości i prawa,dopóty nie będą możliwemi normalne stosunki między Litwą i Polską, dopóty nie będzie trwałego pokoju w tej części Europy.Kierując się tak swemi,jak ogólnemi interesami Europy,rząd republiki Litewskiej nie ominie żadnej sposobności i powita każdą inicjatywę,która będzie miała na celu odnalezienie dróg i sposobów rozstrzygnia kwestji wileńskiej środkami pokojowemi.-

Prasa litewska o oświadczeniu Konferencji Ambasadorów złożonem z powodu paktu litewsko-sowieckiego.-

"Rytas" N.243. Depesza Elty.-

Dnia 20/X.r.b. Konferencja Ambasadorów uznała za zbyteczne ponowne wszczynanie dyskusyj,zakończonych formalnie rezolucją z 15/III.1923 r. /wytknięcie granicy polsko-litewskiej/

"Rytas" wiadomość powyższą zaopatruje w komentarz następujący:

Litwa decyzji Konferencji Ambasadorów z 15/III.1923 r. nie uznała i nie uznaje ani za prawną,ani też za obowiązującą dla siebie.O ile wiadomo zresztą litewskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie otrzymało ze strony Konferencji Ambasadorów żadnego oficjalnego komunikatu o rezolucji z 20/X.r.b.

"Lietuva" N.244 z 28/X.r.b. Artykuł p.t.:"Druga uchwała Ambasadorów",Streszczenie.-

Przypuszczać należy,że Konferencja Ambasadorów potraktowała całą sprawę formalnie,nie zagłębiając się w istotę problemu wileńskiego.Tymczasem właśnie ostatnia nota polska nasuwała Konferencji Ambasadorów okazję do naprawienia błędu z 15 marca 1923 r.Dziś Ententa nie potrzebuje sztucznie Polski wzmacniać.
Motywy,które mogły spowodować Konferencję Ambasadorów do wydania korzystnej dla Polski rezolucji z 15/III.1923 r.- dziś utraciły swe znaczenie.Dzisiaj Polska nie potrzebuje już grać roli sprzymierzeńca francuskiego przeciwko Niemcom,ani też przedmurza Europy przed "czerwonem niebezpieczeństwem".Konjunktury polityczne całkiem się zmieniły.
To też ubolewać należy nad tem,że tak wysoka instytucja międzynarodowa jak Konferencja Ambasadorów zadowolniła się formalnem "załatwieniem" kwestji,a nie zechciała podnieść swego autorytetu przez rewizję uchwały z 15 marca 1923 r.-

Z a p e w n i e n i a "L i e t u v y" o o r j e n t a c j i n a N i e m c y i Z.S.S.R.-

"Lietuva" N.236 z 29/X.r.b. Artykuł z powodu mowy audencjonalnej posła niemieckiego p.t.:"Litwa a Niemcy".-

Przemówienia wygłoszonego przez nowego posła niemieckiego na Litwie p.Moratha,podczas wręczania listów uwierzytelniających Prezydentowi Republiki Litewskiej p.Griniusowi nie należy uważać za zwykłą formułą grzecznościową.Przemówienie to kryje w sobie głębsze znaczenie polityczne i jest niejako wytyczną stosunków litewsko-niemieckich.Te ostatnie,już chociażby ze względu na geograficzną sytuację republiki litewskiej powinny być jaknajciaśniejsze.Do rozwoju stosunków niemało też przyczyniły się warunki historyczne w jakich Litwa odzyskała niepodległość.Litwa,właściwie mówiąc,z żadnem z państw nie miała w praktyce tak wiele do czynienia jak z Niemcami.Niemcy jedne z pierwszych zainteresowały się wysiłkami litewskimi, zmierzającymi do odzyskania niepodległości.Od pierwszych też dni swego istnienia państwo litewskie organicznie związało się na długie lata z Niemcami,jeżeli chodzi o względy ekonomiczne.- Dziś jeszcze niemal połowa litewskiego importu przypada na Niemcy.Co się tyczy więzi kulturalnej,to również jest ona ciasna Z języków obcych najbardziej jest na Litwie rozpowszechniony niemiecki.Znaczny odsetek młodzieży litewskiej uczęszcza do wyższych uczelni niemieckich.Na uniwersytecie kowieńskim również podręczniki niemieckie mają duże wzięcie.
Ze strony formalnej wszelako,jeżeli chodzi np: o traktaty,stosunki litewsko-niemieckie nie są tak wyraźne,jakby należało się spodziewać.Nie zawarto dotychczas,wzajemnego,odpowiadającego warunkom realnym traktatu handlowego.Cały szereg innych spraw o charakterze praktycznym również nie zostało rozstrzygniętych.Życie kroczy swoją drogą i nadaje częstokroć aktualnym sprawom z zakresu stosunków litewsko-niemieckich formę,niezbyt obu krajom odpowiadającą.
Z uznaniem też powitać należy nacisk położony przez nowego posła niemieckiego p.Moratha na potrzebę ujęcia stosunków litewsko-niemieckich w formę traktatów.Godnem uwagi jest również wyrażenie przez p.Mortha nadziei,że stosunki litewsko-niemieckie rozwijać się będą pod znakiem ogólnej pacyfikacji europejskiej.Należy uważać to za zapowiedź,że polityka niemiecka w Europie Wschodniej kroczyć będzie po wytkniętych w Locarno drogach.-
Litwie,jako małemu państewku zależy przedewszystkiem na pokoju.To też z uznaniem należy podkreślić,że oświadczenie nowego posła niemieckiego całkowicie odpowiada wysiłkom rządu litewskiego,zmierzającego do zbliżenia z Niemcami i ZSSR w celu przyczynienia się do pacyfikacji Europy Wschodniej.Po ustabilizowaniu się pokoju na Zachodzie polityka niemiecka może być obecnie potężnym czynnikiem w sprawie realizacji Wschodniego Locarno.Zawiły problem wileński,tak bardzo ztrudniający pacyfikację Europy Wschodniej, może się doczekać pomyślnego dla Litwy

rozstrzygnięcia jedynie w wypadku utrzymania w tym zakątku Europy równowagi politycznej.Głos Niemiec może zaś posiadać w tej ostatniej sprawie znaczenie decydujące.-

To też Litwa ze swej strony wyraża przekonanie, że podkreślone przez nowego posła niemieckiego momenty zostaną jaknajprędzej urzeczywistnione.Litwa swe poparcie w tej pracy zapewnia.-

"L i e t u v o s Ż i n i o s" z p o w o d u p o w s t a n i a T o w a r z y s t w a L i t e w s k o - E s t o ń s k i e g o .- /Nieprzychylne dotychczasowego stanowisko prasy estońskiej.- Nadzieje na przyszłość.- /.-

"Lietuvos Żinios" N.238. Artykuł p.t.:"Pomyślny objaw". Streszczenie.-

Powstały ostatnio w Kownie i Tallinie towarzystwa litewsko-estońskie,mające na celu wzajemne poznania obu krajów. Znajomość Litwy była dotychczas w Estonji znikoma.Okoliczność tę wykorzystywała dyplomacja polska,rozsiewając o Litwie potworne nieraz pogłoski,znajdujące rzecz prosta,grunt nader podatny. Zjawisko to zwłaszcza stało się powszednie od chwili dojścia do władzy w Polsce Piłsudskiego.Ostatnio znów podpisanie paktu litewsko-sowieckiego wywołało na łamach prasy estońskiej nader niepochlebne o Litwie głosy.Nie mówiąc już o pisma "Postimees" i "Kaja",które nazwały Litwę krajem nieposiadającym samodzielnej polityki, nawet tak poważne pismo jak "Waba Maa" nazwało wysiłki litewskie w sprawie wileńskiej "romantycznem hazardowaniem się".

Litwa oswoiła się już z podobnemi morałami swych"realnych sojuszników",którzy są ślepi na intrygi dyplomacji polskiej O samodzielności polityki litewskiej zaświadczyć może chociażby fakt podpisania paktu z Sowietami.

Państewka nadbałtyckie powinnyby już nareszcie zrozumieć,że polityka ich winna być skierowaną we wspólnym kierunku. Fakt zagrabienia jednej trzeciej części terytorjum litewskiego winien być "memento" dla pozostałych nadbałtyckich sąsiadów Litwy.To każdy krok,zmierzający ku wzajemnemu poznaniu i uzgodnieniu winien być uważany za pomyślny.-

"L i e t u v a" o ł o t e w s k o - e s t o ń s k i e j u n j i c e l n e j.

"Lietuva" N.231 z 13/X. Artykuł p.t.:"Czy nastąpi łotewsko-estońska unja celna".Streszczenie.-

Trzy lata już ubiegają,jak podpisany został łotewsko-estoński traktat ekonomiczny /1-go listopada 1923 r./,który nie został wszelako dotychczas wprowadzony w życie.Nie porozumiano się w sprawie zniesienia pomiędzy obu krajami granicy celnej.W oczekiwaniu na rozstrzygnięcie tej sprawy oba zainteresowane kraje nie podpisały nawet dotychczas zwykłego traktatu handlowego.Ostatnio,w związku z trzyletnią rocznicą podpisania doniosłego dla obu krajów aktu,Łotwa i Estonja zdecydowały się nareszcie rozstrzygnąć czy ma być unja celna, czy też nie.Zaznaczyć przytem należy,że podczas gdy układ ekonomiczny z 1-go listopada 1923 r.całkiem jeszcze pozostaje na papierze, zawarty jednocześnie układ polityczny o jaknajbliższej współpracy przyniósł już obu krajom pozytywne, dodatnie wyniki.Dlaczego tak doniosły w zasadzie układ ekonomiczny utknął od samego początku na martwym punkcie? Przedewszystkiem przemysł łotewski uchylił

się od postanowień układu.Nie do przyjęcia bowiem dla przemysłu łotewskiego była zasada,ażeby produkty obu krajów mogły być przewożone swobodnie z jednego państwa do drugiego.Przemysłowcy łotewscy szybko zorjentowali się,że taki stan rzeczy przynosiłby im straty gdyż przemysł estoński o wiele lepiej jest zorganizowany od łotewskiego i szybko zawojowałby rynek zbytu na Łotwie. Estończycy również,zwłaszcza kupcy dopatrują się w unji celnej z Łotwą niebezpieczeństwa dla siebie.Słusznie bowiem kupiectwo estońskie przewiduje,że Ryga,jako punkt centralny pomiędzy Kownem a Tallinem ściągnęłaby import trzech państewek nadbałtyckich Ucierpiałaby na tem zwłaszcza południowa część Estonji,jako najbliżej Rygi położona.Również wśród przemysłowców estońskich koncepcja unji celnej znajduje sprzeciw.Twierdzą oni,że jedynie estońskim przędzalniom i fabrykom celulozy przynosiłaby unja wydatne korzyści,natomiast inne działy przemysłu małoby na unji zyskały.-

Wobec tak sprzecznego stanowiska obu stron,nie należy się dziwić,że projekt unji celnej w ciągu trzech lat tkwił na martwym punkcie.Był nawet okres, kiedy zdawało się,że projekt unji nigdy nie zostanie zrealizowany.Wszelako ekonomiści,zarówno z jednej,jak też i z drugiej strony starali się przez cały czas udowodnić,że unja celna,pozą wielkiem znaczeniem politycznem, przyniosłaby również korzyść materjalną.Wprawdzie ta i owa fabryka czy firma ucierpiałaby.Jednakże byłyby to wypadki sporadyczne,bez większego dla kupiectwa znaczenia.Straty kupiectwa estońskiego byłyby wyrównane przez zdobycie nowego rynku zbytu dla przemysłu estońskiego i naodwrót:straty niektórych fabryk łotewskich wyrównałyby się zyskami kupców ryskich.-

Zwolennicy tej ostatniej opinji odnieśli,jak się zdaje sukces.Rząd łotewski zaproponował ostatnio Estonji zniesienie na próbę granicy celnej.Dla ustalenia zaś wysokości strat,płynących dla obu krajów ze zmniejszenia dochodów celnych,zamierza się regestrować przechodzące przez granicę towary. W najbliższym czasie mają się rozpocząć w tej sprawie układy.W wypadku porozumienia eksperyment łotewsko-estoński będzie posiadał w rozwoju wzajemnych stosunków ekonomicznych nad Bałtykiem,wielkie znaczenie.-

"L i e t u v a" o m a n i f e ś c i e g o s p o d a r c z y m k a p i t a l i s t ó w ś w i a t a.- /Unja celna i inne proklamowane przez manifest dobrodziejstwa dadzą się uskutecznić w Europie Wschodniej tylko po przeprowadzeniu pacyfikacji /np:oddanie Wilna/.-

"Lietuva" N.243 z 27/X.r.b. Artykuł p.t.:"Wszechświatowy manifest gospodarczy a polityka".Streszczenie.-

Niepodobna nie przyznać manifestowi gospodarczemu finansistów światowych słuszności,jeżeli chodzi o stronę ekonomiczną.Natomiast nie zwrócili autorzy manifestu uwagi na polityczne przyczyny anormalnego stanu ekonomicznego w Europie,zwłaszcza w Europie Wschodniej.Locarno przyniosło pacyfikację jedynie Europy Zachodniej.Europa Wschodnia natomiast w dalszym ciągu przeżywa anormalny okres polityczny, co wpływa ujemnie,rzecz prosta, na wschodnio-europejskie stosunki ekonomiczne.-

Jeżeli chodzi np: o Litwę,to spław drzewa Niemnem,na którym zależy nietylko Litwie,lecz także Polsce,Rosji i Anglji niemożliwy jest ze względów politycznych /sprawa wileńska/.Nienormalny jest również stan na granicy polsko-sowieckiej /ciągłe incydenty i zatargi/.Słowem niebezpieczeństwo wojny w Europie Wschodniej trwa i trwać będzie,dopóki nie nastąpi gruntowna rewizja obecnego stanu rzeczy.Współpraca przeto ekonomiczna,europejska unja celna i inne korzystne koncepcje autorów manifestu gospodarczego nie dadzą się zrealizować bez współpracy politycznej.-

II. ŻYCIE GOSPODARCZE.-

E x p o s e b u d ż e t o w e M i n i s t r a F i n a n s ó w w S e j m i e .-

Na posiedzeniu Sejmu dnia 22 października Minister Finansów p.A.Rimka wygłosił expose w sprawie preliminarza budżetowego na 1927 rok.Treść exposè jest następująca:

Przygotowując i omawiając preliminarz budżetowy na rok 1927 należy rzucić okiem na ogólne położenie kraju pod względem ekonomicznym i finansowym.W takich wypadkach zaczynają zwykle od wielkiej wojny i jej wyników oraz usiłują dowieść,że prawie wszystkie niepowodzenia ekonomiczne i finansowe są jej skutkiem.Pogląd taki naogół biorąc,jest fałszywy,gdyż kryzysy gospodarcze i pieniężne bywały również i przed wojną.Jednakże nie można zaprzeczyć,że i dziś wpływ wyników wojny światowej jest dla gospodarstwa Litwy szkodliwy,gdyż przyczynił mu wiele strat materjalnych,zginęło,lub zostało pokaleczonych wielu ludzi,dwukrotnie nawet uległy zniszczeniu wszystkie prawie oszczędności ludności w postaci pieniędzy rosyjskich i niemieckich,pożatem zaś zostały stworzone nowe warunki wytwórczości gospodarczej i zbytu do których nie zdążono się jeszcze dostosować.Wszystko to przyczynia się do tego,iż mamy dziś znacznie zmniejszone resursy gospodarcze,skomplikowaną bardzo konkurencję.Okoliczności te staną się najbardziej wyraźne przy przeglądaniu poszczególnych dziedzin naszego życia.-

Rolnictwo.-

Zaczniemy od rolnictwa.Przed wojną rolnictwo w Litwie jakkolwiek stało niżej,aniżeli w Europie Zachodniej i nawet sąsiednich Prusach Wschodnich,wyprzedzało jednak znacznie rolnictwo rosyjskie i gdyby nie sztuczne sposoby,któremi rząd rosyjski protegował rolnictwo Rosji Centralnej z krzywdą dla dalszych jej stron w tej liczbie i Litwy,rolnicy litewscy byliby mogli żyć wcale nieźle,gdyż znajdowali rynek zbytu u najbliższych sąsiadów,szczególnie w Rydze,Libawie i Niemczech.-

Obecnie położenie uległo znacznym zmianom:Litwa pozostała po wojnie bez większego miasta i bez bezpośredniej,nieskrępowanej drogi do najbliższych rynków.W tych okolicznościach niewiele może dopomóc i port Kłajpedzki,który zresztą nie jest jeszcze odpowiednio połączony z centrami gospodarstwa litewskiego i niedostatecznie przygotowany do obsługiwania rolnictwa litewskiego.W ten sposób nawet jeżeli rolnictwo litewskie podążyło obecnie znacznie naprzód,to stan jego nie polepszył się ~~bynajx~~ bynajmniej.-

Jeżeli obecnie przyjrzeć się wypada poszczególnym danym z dziedziny rolnictwa, to tu,mając na względzie preliminarz na rok 1927 należy się poważnie zatroszczyć.Wprawdzie ogólna zasiana przestrzeń nie jest w r.1926 mniejsza niż w r.1925 i 1924 znacznie zaś większa niż odrazu po wojnie,lecz jeżeli weźmiemy każdy rodzaj kultury rolnej zosobna,to znajdujemy tu bardzo ważne,ujemne zjawisko:w roku 1926 zasiano żyta o 100 prawie tysięcy ha mniej niż w roku 1925 t.j. prawie o 17%;mniej również zasadzono ziemniaków; są zaś to dwa najważniejsze produkty rolnictwa litewskiego.-

Położenie utrudnia fakt,że urodzaj żyta x jest również znacznie mniejszy i w innych państwach,szczególnie europejskich Jeżeli w roku przyszłym uda się uniknąć większego importu żyta, to tylko dlatego,że z roku ubiegłego pozostały znaczne resztki/około 120 tysięcy tonn/ oraz,że ludność Litwy w takich wypadkach używa przeważnie ziemniaków.Co do innych zbóż,to w roku obecnym znacznie lepszy urodzaj wykazał tylko owies,jęczmień,zaś pszenica i inne dały ~~mniej~~ chociaż więcej niż trzeba do użytku miejscowego,lecz mniej niż w roku ubiegłym.Ogólnie biorąc

wywóz produktów rolnych w roku przyszłym mógłby przynieść nie mniej niż w tym,lub naogół w przeciętnym roku.-

Jednakże należy mieć na względzie,że ceny najważniejszego przedmiotu naszego eksportu - len - są na rynku światowym dość niskie, podniesienie zaś ich,jest mocno wątpliwe. Do tego się dołącza ujemny wpływ szczególnie złego urodzaju r.1924 i wysokie ceny na potrzebne rolnikom wyroby i towary,a niskie na produkty rolne i bydło.Za zboże rolnicy obecnie otrzymują o 15 - 40% więcej niż przed wojną.ceny zaś na potrzebne rolnikom przedmioty wzrosły o 50 - 150%.-

Naogół biorąc rolnictwo litewskie przeżywa obecnie prawie permamentny kryzys z powodu:1/zbyt niskich cen produktów rolnych i zbyt wysokich cen przedmiotów kupowanych przez rolników, 2/małej pojemności rynku wewnątrz kraju i trudności konkurencyjnych w innych państwach,3/złych dróg,utrudniających transport produktów rolnych nawet do centrów wewnętrznego rynku, 4/braku przystępnych dla rolników kredytów, 5/zbyt niskiego ogólnego poziomu kultury ogólnej i rolnej.- Do tego się dołącza: 1/konieczność odbudowy zniszczonego podczas wojny gospodarstwa, szczególnie odnowienia inwentarzą, 2/praca związana z reformą rolną i kolonizacją wsi,dotykająca około 2 milj.ha ziemi,3/ przejściowy okres w dziedzinie rolnictwa,związany z przejściem z gospodarstwa zbożowego na mleczne.-

W ten sposób w dziedzinie rolnictwa znajdujemy dostatecznie czynników,utrudniających ogólne położenie gospodarczo-finansowe.-

Przemysł.-

Jeżeli przejdziemy do przemysłu to wypadnie skonstatować niemniej poważny i niepokojący stan.Wprawdzie,jeżeli brać pod uwagę tylko liczbą zakładów przemysłowych /około 5500/ to może się wydać,że przemysł litewski żyje normalnie.Lecz należy pamiętać,że są to przeważnie małe pracownie,posiadające 1 - 3 - 5 pracowników.Większych zakładów,gdzie pracuje nie mniej niż 10 robotników,jest tylko 549 z 8634 robotnikami.- W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba zakładów tych wzrosła o 43,liczba robotników zaś spadła o 136.Powyższe dane wskazują,że w przemyśle naszym jest coś niedobrego,gdyż w normalnych warunkach przemysł rozwija się odwrotnie: zmniejsza się liczba większych zakładów, a zwiększa liczba zatrudnionych w nich robotników.-

Naogół położenie przemysłu litewskiego nie może być dobrem nietylko dlatego,że jest ono ciężkie w całym świecie, lub również z jednej strony z powodu zmniejszenia zapotrzebowania na cały szereg wytworów / z powodu zmniejszenia liczby ludności i zubożenia jej podczas wielkiej wojny/ z drugiej zaś z powodu powstania nowych gałęzi pruemysłu i zakładów,które ujemnie wpływają na dawne zakłady przemysłowe ze staremi urządzeniami technicznemi.Przemysł litewski, o ile niej bezpośrednio związany z rolnictwem i innemi możliwościami natury lokalnej,zawsze będzie w ciężkiem położeniu i szczególnie ciężkiem dopóty, dopóki nie zrozumie,że konkurować na rynku światowym w razie lepszych warunków będą mogły tylko niektóre z zakładów,dla rynków litewskich zaś produkcja ich będzie za wielka.-

Przemysłowcy litewscy nie mogą oczekiwać całkowitego czynnego poparcia rządu w tej formie,w jakiejby to pragnęli /zwiększenie ceł i t.p./,ponieważ,x jeżeli się jąć sztucznych środków podniesienia przemysłu,to nawet w tym wypadku jeżeli przemysł rozwinąłby się bardziej,niż tego wymaga rynek litewski-możnaby to było uczynić tylko kosztem innych warstw ludności, w pierwszym rzędzie rolników i robotników: rolnicy musieliby płacić więcej niż należy za potrzebne im wyroby; i wobec tego chcąc żyć musieliby podnieść ceny swych produktów; robotnicy zaś miejscy,oraz pracownicy urzędów państwowych i samorządowych,musieliby płacić więcej za przeżycie i żądać większego wynagrodzenia.Wszystko zaś to poprowadziłoby do zaostrzonej walki o warunki pracy,a pozatem pogorszyłoby jeszcze bardziej położenie rolnictwa i warunki życia rolników,co nie mogłoby być korzystne dla gospodarstwa krajowego.Dlatego już teraz należałoby

wszystkim zrozumieć,że poparcia rządowego może oczekiwać tylko zdrowy przemysł litewski,przystosowany, albo mogący się przysto sować do potrzeb rynku litewskiego i nie mający zamiaru żyć wiecznie przy pomocy przywilejów.-

Handel.-

Handel wewnętrzny Litwy jest skoncentrowany w około 20.000 przeważnie drobnych zakładach ~~przemysłowych~~ handlowych, zatrudniających około 33 tys.osób.Dochód brutto tych drobnych zakładów handlowych wynosi 250 milj.litów rocznie.Działalność wszystkich prawie zakładów skutkiem ogólnej depresji gospodar~~xxx~~czej i drożyzny kapitału obrotowego /wypada płacić od 20 do 30%/ jest dosyć trudna.Pozatem handel jest hamowany przez dość ostrą walkę pomiędzy prywatnemi i kooperacyjnemi zakładami handlowemi.

Nam jednakże chodzi głównie o handel zagraniczny.Nie posiadając rozwiniętego przemysłu ani floty,ani wielkich kapitałów zagranicą,chcąc nie chcąc musimy zwracać uwagę na bilans handlu zagranicznego,którego bierność albo czynność oznacza prawie bierność lub czynność całego bilansu płatniczego.-Przeglądając dane handlu zagranicznego widzimy, że w r.1920,1921 import przewyższał eksport, w r.1922,1923 był prawie równy,w r. 1924 import znacznie przewyższał eksport w r.1926 z początku eksport znacznie przewyższa import,lecz naogół biorąc eskport za 9 miesięcy b.r. daje 183 milj.lit. wobec 177 mil.litów importu.-

Naogół biorąc wypada, że im bardziej urodzajny był rok tem większą czynność wykazywał bilans handlu zagranicznego. W przyszłości jednak bilans naszego handlu zagranicznego może być częściowo uniezależniony od urodzaju zbóż.Dowodzi tego wzrost wywozu świń i wytworów mlecznych.Z ubolewaniem natomiast należy skonstatować spadek wywozu jaj.Zmniejszenie - materjału leśnego należy tłumaczyć ogólnem zmniejszeniem zbywającego lasu.Naogół prawie cały wywóz litewski stanowią produkty rolne i tylko bardzo małą jego część stanowią wytwory przemysłowe /trochę bursztynu zapałek,wyrobów żelaznych,kartonu,skóry i znaczniejsza pozycja - celuloza/.Wwożone są do Litwy przeważnie maszyny,manufaktura,nawozy sztuczne,nafta,węgiel i niektóre produkty spożywcze jak sól,cukier i t.d. Litewski handel zagraniczny cierpi bardzo skutkiem braku organizacji wewnętrznej i okoliczności na rynku światowym.Pozatem zbyt na niektóre rynki jest utrudniony przez zbyt wysokie cła /np:Niemcy/.Pomimo to jednak Niemcy są w dalszym ciągu największym rynkiem dla produktów litewskich /50%/ dalej idzie Anglja /25%/ i Łotwa około/10%/.Niemcy importują do Litwy prawie taką samą ilość swych towarów,na drogiem miejscu stoi również Anglja /ale tylko 10% / na trzeciem Czechosłowacja / w r.b. 8%/.Naogół litewski handel zagraniczny wymaga znalezienia lepszych rynków.Hamuje go nieprzystosowanie do jego potrzeb sieci kolejowej,ogólny niedostateczny rozwój środków komunikacji i brak własnej floty handlowej.-

Kredyt.-

Potrzebę kredytu zaspakaja w Litwie 612 zarejestrowanych instytucyj kredytowych, z których ani jedna nie udzieliła przemysłowi i rolnictwu długotrwałego kredytu.Najważniejsze miejsce wśród instytucyj kredytowych zajmuje Bank Litewski.Zadanie jego jest ściśle określone:wypuszczać swoje banknoty i utrzymywać stałość lita,jak również udzielać kredytu za weksle handlowe.Bezpośrednie swe zadanie - emisję banknotów i utrzymywanie st stałości lita - Bank Litewski wypełniał ~~z~~ zupełnie dobrze.Kurs lita jak był,tak i pozostał nieporuszony,gdyż pokrycie wynosi więcej niż 40% złotem /ustawa wymaga 33%/ i około tego obcą walutą - ogółem około 80% nie licząc pokrycia wekslami handlowemi.

Cokolwiek trudniej idzie Bankowi Litewskiemu z drugiem zadaniem - regulowania kredytu.Ogółem biorąc położenie Banku Litewskiego znacznie się poprawiło.Tak np: 31 września b.r.waluty obcej było tylko 22,7 mil.lit. 15 zaś października 24.6 mil.lit.Wzrósł również fundusz złoty i srebrny /około 35 mil./ Zwiększyła się w tym samym czasie liczba banknotów w obiegu

/około 2 ½ milj./ oraz wkłady i depozyty /prawie 2 milj. lit./
Bank Ziemski do września b.r. wydał pod zastaw pożyczek 7.576.000 litów.Pożyczek Bank Ziemski udziela na potrzeby rolnictwa na czas do 6 lat,licząc 5,5%.Pośrednio przez kooperatywy B.Z. udzielił rolnictwu około 4-ch milj.lit.pożyczki.-
Jednakże Banki Litewski i Ziemski nie mogą uwzględnić wszystkich zapotrzebowań kredytu.Bilans innych akcyjnych banków na początku roku wynosił 101 mil.lit.Działalność tych wszystkich banków akcyjnych jest utrudniona szczególnie dlatego,iż są one zorganizowane na podstawach handlowych, a nie wszystkie zadawalniają się operacjami handlowemi,zbyt wielkie sumy wkładając w nieruchomości.W takich warunkach nic dziwnego, że banki te pobierają bardzo wysokie odsetki przy pożyczkach i swe operacje kredytowe utrzymują w ściśle określonych granicach.-
Prywatne domy i kantory bankowe nie mają większego znaczenia w naszem gospodarstwie kredytowem.Towarzystwa drobnego kredytu 1 lipca r.b. miały rozpożyczonych 15 milj.lt. lecz sumy te w większości /2/3/ pochodziły z Banku Ziemskiego,Banku Litewskiego in.Całego szeregu operacyj kredytowych dokonuje również Skarb Państwa,albo inne związane z nim instytucje państwowe. W roku bieżącym i przyszłym upływa termin zwrotu do Skarbu Państwa około 13 milj.lt.pożyczek,jednakże nie ma podstawy do nadziei że sumy te zostaną zwrócone,gdyż jeżeliby dłużnicy byli do tego zmuszani w większości by zbankrutowali.Większość dłużników skarbu państwa stanowią samorządy,kooperacyjne organizacje, rolnicy i osadnicy.Pieniądze albo materjał pożyczone są osadnikom ~~xkaxxpax~~ beprocentowo,tam zaś,gdzie odsetki są pobierane,nie przewyższają one 6%.-

Ogólne uwagi ostanie ekonomicznymi finansowymk.-

Po dokonaniu krótkiego przeglądu dziedzin gospodarczyc widzimy,że nie ma ani jednej,gdzieby z zadowoleniem możny było powiedzieć,że tu już wszystko w porządku,jak również niema ani jednej grupy interesantów,w którejby się nikt nie skarżył i której skargi nie posiadałyby poważnych podstaw życiowych.Jednakże należy podkreślić,że są również postępy i że znaczna część skarg posiada cechy tylko psychologicznego niezadowolenia z obecnego położenia.Łączy się z tem pewnego rodzaju korupcja moralna.Przejrzymy chociażby wypadki protestowania weksli.W r. 1924 przez 8 miesięcy przysłano do oprotestowania weksli na sumę 13,7 milj.lit. w tym samym czasie w r.1925 na 12,3 mil.lit. a w roku bieżącym na 21,9 mil.lt.Tak wielka liczba oprotestowanych weksli może być uważana za wskazówkę ogromnego nieszczęścia gospodarczego,jeżeli już nie katastrofy,szczególnie w roku bieżącym.Jednakże obecnie w Litwie na oprotestowanie weksli pozwalają sobie nietylko ci,którzy naprawdę,wobec istniejących okoliczności nie mogą ich wykupić,owszem znaczna część oprotestowanych weksli pochodzi od takich dłużników,którzy umyślnie nie opłacając swych weksli dlatego,że dopóki sprawa się toczy należy płacić mniejsze procenty.Trzeba również podkreślić i tę okoliczność,że dziś wielka liczba osób i kierowników instytucyj bardzo łatwo pożycza pieniądze na wprowadzenie w życie dość ryzykownych przedsięwzięć i niewiele myślą o konieczności zwrotu pożyczonych sum w umówionym terminie,gdy zaś kredytorzy żądają zwrotu pożyczki,to uważane jest często za niesłuszne i okrutne. Naprzykład weźmy przemysłowców,których zakłady są i pomimo tego za wielkie dla rynku litewskiego, lecz chcą oni rozszerzać się,chcą ulepszać swój zakład,bez względu na żadne okoliczności w tym celu pożyczają oni pieniądze na wysokie bardzo procenty, albo wykorzystują sumy obrotowe otrzymane częstokroć od urzędów państwowych à conto umówionych świadczeń.I kiedy przy rozszerzaniu się ,albo doskonaleniu się zakładów,stwarza się jeszcze więcej trudności,lub gdy kredytorzy żądają zwrotu pieniędzy - podnoszą hałas,skargi,żądania nowych awansów,niewykonywania umów albo też żądania zwiększenia ceł,zmniejszenia podatków,lub udzielenia innych ułatwień.Zachowują się jednak w ten sposób nietylko przemysłowy,od których nie można wiele żądać,lecz i organizacje społeczne.Weźmy chociażby kooperatywy.Mają oni ca-

ły szereg ulg podatkowych,korzystają dowolnie z takiego kredytu w bankach Litewskim i Ziemskim oraz urzędach państwowych.-Ogółem kooperatywy rozmaitych rodzai i kierowników otrzymały z Banku Ziemskiego,Banku Litewskiego i urzędów państwowych w rozmaitych formach pożyczek nie mniej niż 25.000.000 lt.,pozatem jeszcze otrzymują w całym szeregu prac i świadczeń państwowych bezprocentowe awansy od urzędów państwowych.I pomimo to może być obecnie więcej niż kiedybądź uprzednio skarżą się na brak kredytów,na niedostateczne popieranie i t.d.Prawda, że działalność kooperatyw rozszerza się i dlatego potrzebne są środki.Lecz kooperatywy zarówno jak i osoby prywatne muszą się liczyć i z ogólnem położeniem gospodarczem i finansowem,z istniejącym brakiem kredytów i w ten sposób baczyć,by rozszerzając swą działalność,nie rozszerzyły i nie zwiększyły jeszcze bardziej kr i kryzysu pieniężnego i braku kredytów.Może to zajść,jeżeli kooperatywy i przemysłowcy prywatni w swych żądaniach kredytu będą zwracali uwagę tylko na rozszerzenie swych zakładów i mało się troszczą o posiadane przez Skarb Państwa instytucje kredytowe i cały kraj resursy gospodarczej.-

Opracowanie preliminarza budżetu państwowego na r.1927

W takich okolicznościach szło przygotowywanie preliminarza na r.1927.Wypadało również przy tem brać pod uwagę wykonywanie preliminarzy budżetowych zarówno lat ubiegłych,jak i roku bieżącego.Wykonywanie zaś to było dotychczas niezupełnie takie, by minister skarbu mógł być odpowiedzialny za ścisłe przestrzeganie budżetu.Według przyjętej bowiem od Rosjan praktyki wykonywania budżetu,po zakończeniu roku budżetowego jeszcze w ciągu dwu lat można było korzystać z przewidzianych kredytów.Pozatem według stosowanej u nas do 15 czerwca r.b. praktyki sumy uchwalonego przez Sejm preliminarza budżetowego były często na mocy uchwał Gabinetu Ministrów zmieniane,postanowienia o takich zmianach wykonywane i tylko w końcu roku przedstawiano Sejmowi tr.budżet uzupełniający,który legalizował dokonane przez władzę wykonawczą zmiany.-

Przy przejmowaniu Skarba Państwa przez nowy rząd znaleziono równo 10.000.000 lt. deficytu budżetowego,nie licząc wypisanych orderów i jeżeli faktycznie w Banku Litewskim na rachunku Skarbu Państwa było jeszcze 11.000.000,to tylko dlatego,że wchodziło tu więcej niż 6.000.000 lt. pieniędzy obcych /4,7 milj.lt. depozytów, 1,4 milj.lt. przekazów pocztowych/ oraz 3,8 milj.lt. nadwyżki z lat ubiegłych.- Obecnie t.j. 1-go października stan skarbu jest znacznie lepszy.Wpływów budżetowych do 1-go października było 164 mil.lt.,a pozatem około 11 milj.lt. znajduje się w Banku Litewskim na rachunku kapitału zapasowego monet metalowych

Przygotowując w takich warunkach budżet na r.1927 należało w pierwszym rzędzie pomyśleć o ustawie o wykonywaniu budżetu,którąby usunęła nienormalne i nieprawne zjawiska w wykonywaniu budżetu.Przedstawiony Sejmowi projekt ustawy o wykonywaniu budżetu na rok przyszły zezwala na korzystanie ze specjalnych,tylko niewyzyskanych kredytów preliminarza budżetowego z roku ubiegłego na budownictwo,przyrządy wojskowe i remonty kapitalne,lecz nie dłużej niż przez 8 miesięcy,wystawione zaś ordery winny być przedstawiane do opłaty nie później niż w 3 miesiące od dnia wydania.Ani w projekcie ustawy o wykonywaniu budżetu ani w preliminarzu dochodów na r.1927 nie można było przewidzieć szczególnych dochodów z niewniesionych w roku zeszłym podatków, chociaż takich sum,buchalteryjnie biorąc,można było liczyć kilkanaście miljonów.Sum takich nie można było włączać do preliminarza dochodów na rom przyszły nietylko dlatego,że według istniejących ustaw podatki mogą być ściągane w ciągu 10 lat,lecz i dlatego również,że niewpłacone resztki podatków są to najczęściej sumy kwestjonowane przez płatników,po sprawdzeniu których wypada je nieraz zmniejszać,albo nawet zupełnie wyrzec się uzyskania resztek podatków,nie mówiąc już o tem,iż i w roku przyszłym można śmiało powiedzieć również pozostaną pewne sumy niewpłaconych podatków,które przejdą znowu do preliminarza budżetowego na rok następny.-

Z tych właśnie powodów,jak również dlatego,że prawa Ministra Skarbu do regulowania wykonania budżetu,wobec niemożliwości wydawania krótkoterminowych zobowiązań skarbu,jak się to praktykuje we wszystkich państwach,są u nas nieskończenie skrępowane - przedstawił rząd właśnie taki projekt ustawy o wykonaniu budżetu,który nie stwarza niekoniecznie potrzebnych i nieścisłych przeszkód w dysponowaniu sumami dochodów skarbu.Opracowując projekt budżetu na r.1927,rząd również miał na względzie poważne położenie ekonomiczne kraju z jednej strony i konieczność przewidywania zgóry nie większej liczby dochodów niż tego można się spodziewać,opierając na posiadanych danych realnych - z drugiej.-

Preliminarz dochodów budżetowych na r.1927.-

W preliminarzu dochodów budżetowych na r.1927 dochodów bezpośrednich przewidziano tylko 27,1 milj.lt.w miejsce 31,3 mil.lt. w r.1926.To zmniejszenie dochodów wypływa częściowo z tego,że rząd złożył projekt zmiany ustawy o państwowym podatku ziemskim,który zmniejsza podatek ten i wpływy pochodzące z niego,lecz jednocześnie udziela samorządom prawa do ściągania na rzecz swoją większego podatku.Z tego powodu,jak również z powodu nieurodzaju zboża w niektórych powiatach Litwy ogólny dochód z podatku ziemskiego jest przewidywany nie większy niż 14.4 mil.lt.zamiast 18,3 mil.lt.w r.1926,które jednak nie będzie w tym roku również całkowicie ściągnięte.-

Mniej przewidziano także dochodów z akcyzy tytoniowej /11 mil.lt./,gdyż te 12 mil. które były co rok wciągane do preliminarza nie zostały ani w jednym roku zebrane /w r.1925 np: wpłynęło tylko 10 milj./.O 2 milj.mniej przewidziano dochodów z monopolu spirytusowego i wódczanego,gdyż dochody roku bieżącego i ubiegłego nie odpowiadają tym sumom,jakie były uprzednio przewidywane w budżetach.-

Dochody z ceł wypadło zmniejszyć o 5 mil.lt. gdyż trzeba się będzie wyrzec ceł na towary wywożone /w preliminarzu na r.1927 przewidziano tylko 1 mil.zamiast 3,5 w r.1926 i 5,1 mil. w r.1925/,gdyż przy pobieraniu ceł na towary wywożone wytwory nasze nie wytrzymują konkurencji na rynku światowym pozatem zaś ogólna konjunktura gospodarcza Litwy i faktyczne dochody celne w roku bieżącym nie pozwalają oczekiwać większych dochodów ceł,niż to zostało w preliminarzu na r.1927 przewidziane.-

Dochody budżetowe zmniejszyły się znacznie i dlatego również,że został zniesiony podatek od obrotu,który w r.1925 przyniósł 7,5 mil.lt.

Więcej dochodów niż było przewidywane w roku bieżącym można oczekiwać z poborów pocztowych i kolejowych,ogółem prawie 50 mil.lt. w miejsce 46,5 mil.lt. w r.1926 i 44,8 mil., jakie wpłynęły faktycznie w r.1925.-

Znacznie więcej również spodziewanem jest otrzymać ze zwrotu pożyczek,chociaż uzyskanie tej pozycji /4,4 mil.lt./ dotkliwie będzie odczute przez tych,którzy zaciągnęli u skarbu albo urzędów państwowych pożyczki.-Wobec trudnego położenia Skarbu winien on dołożyć starań,by z tych 26 mil.lt.połowy których zwrotu termin już upływa powróciła do Skarbu przynajmniej trzecia część sum,mających podlegać zwrotowi.-

Oto wszystko,co w ogólnych zarysach da się powiedzieć o zmianie pozycyj dochodowych w preliminarzu na r.1927.Inne zmiany są drobniejsze,lub same przez się zrozumiałe.Należy tylko wyjaśnić sumy § 32 art.2 preliminarza dochodowego,których na rok przyszły przewidziano tylko 950.000 lt. a w preliminarzu na r.1926 było aż 5.450.000 lt. Zrobiono to zgodnie z posiadanemi przez Ministerstwo Skarbu danemi o faktycznych dochodach tego rodzaju na r.1926 zaś tak wielka suma była wpisana tylko dlatego,jak wyjaśniają urzędnicy Ministerstwa Skarbu,że dla pokrycia ustalonych wydatków,należało również przewidzieć odpowiednią sumę dochodów.Lecz zdaniem obecnego rządu,nie posiada on prawa powodować się tego rodzaju rozumowaniem i dlatego wnosi na rok przyszły taki preliminarz budżetowy,co do możliwości wykonania którego ma poważne dane z praktyki lat ubiegłych i bieżącego.Żaden również cent preliminarza dochodów na

rok przyszły nie jest oparty na przypuszczeniach co do otrzymania pożyczki,chociaż wypadło się wyrzec takich pozycji w preliminarzu rozchodów,które przy innych okolicznościach musiałyby być uwzględnione koniecznie.Jeżeli będzie można otrzymać pożyczkę na dostępnych warunkach,to łatwo będzie wnieść preliminarz dodatkowy dla wprowadzenia w życie produkcyjnych potrzeb oraz wykonać go.Tymczasem zaś winniśmy się opierać tylko na resursach krajowych i ufać tylko we własne siły,chociażby wobec tego i wypadło bardzo nawet zredukować wydatki.-

Preliminarz rozchodowy na rok 1927 .-

Przy przygotowywaniu preliminarza rozchodów na r. 1927 w pierwszym rzędzie dążono do zmniejszenia rozchodów szczytów władzy.Tak np:wydatki na potrzeby Prezydenta zmniejszono prawie o 1/3 w porównaniu z preliminarzem na r.1926.Wydatki Gabinetu Ministrów zredukowano o 40% prawie,pozycję na nieprzewidziane rozchody Premjera o 20% i t.d.Wypadło również zmniejszyć drobne wydatki Sejmu na kancelarję,druki i t.d.sumy te zmniejszono również w urzędach wszystkich Ministerstw.-

Pensję zasadniczą pracowników państwowych zwiększono prawie o 2 mil. chociaż wydatki na pensje zasadnicze w niektórych Ministerstwach lub oddzielnych urzędach zostały znacznie zmniejszone.Stało się to dlatego,że znacznie się zwiększyły pozycje na pensje zasadnicze w Ministerstwie Oświaty,szczególnie.by wypłacać pensje nauczycielom nowozałożonych czy zakładanych szkół początkowych /na szkoły ludowe w preliminarzu na r.1927 przeznaczono 15,1 mil.lt.,podczas gdy w r.1926 było tylko 13,7 mil.lt./.Zostały również zwiększone znacznie rozchody na dodatek trzechletni /więcej niż 1,000,000 lit./.Znaczniejsze oszczędności poczyniono w wydatkach na kancelarję,remonty domów,wynagrodzenia członków komisyj,wspieranie studjujących,potrzeby sztuki,wojska,monopolu wódczanego i eksploatacji kolei.O 2 mil.zostały zwiększone wydatki na pokrycie zobowiązań państwowych: wchodzą tu sumy na opłaty długów państwowych: odsetków,spłaty krajowi kłajpedzkiemu oraz 900,000 lt., jako przewidziany przez ustawę udział skarbu Państwa w kasach chorych.-

Biorąc oddzielne Ministerstwa najbardziej zmniejszono wydatki Ministerstwa Skarbu /wydatki zwyczajne 15,7 mil. zamiast 17,8 w r.1926/,Ministerstwa Obrony Krajowej /39,9 mil. zamiast 41,8 mil.lt./ i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych /17,6 mil. zamiast 19,9 mil./.W wydatkach zwyczajnych znacznie więcej niż w roku bieżącym otrzymało Ministerstwo Oświaty /32,8 mil. zamiast 30,5 mil./,szczególnie w celu rozszerzania sieci szkolnictwa początkowego.-

Naogół należy podkreślić,że opracowując projekt preliminarza budżetowego na r.1927 nie można było czynić zasadniczych zmian ani w preliminarzu dochodowym,ani rozchodowym,gdyż rząd przejął kierownictwo sprawami państwa w tym czasie, gdy w poszczególnych Ministerstwach zakańczano już zupełnie przygotowywanie preliminarzy na rok przyszły,przez tak krótki zaś czas nie można było przejrzeć wszystkiego zasadniczo,ani poczynić żądanych poprawek już dlatego jedynie,że preliminarze są opracowywane na podstawie specjalnych ustaw,które należy uprzednio przejrzeć i zmienić,jeżeli się chce opierać na nich przy stwarzaniu budżetu na rok następny.To,co w krótkim czasie można było zrobić,rząd zrobił,rozumiejąc bardzo dobrze,że ten preliminarz nie będzie mógł uwzględnić całkowicie wszystkich potrzeb,ani być wzorem doskonałości budżetu.Szczególnie trudnem było rządowi wyrzec się udzielenia większych sum na kredyt dla osadników,jak również na prace nad budową kolei,dróg wodnych i bitych oraz portów.Lecz rząd był zmuszony udzielić na te potrzeby mniejszych sum dlatego,że wobec dość ograniczonych środków krajowych,niewielkiego urodzaju,pozatem wobec faktu,iż wiele kapitału spoczywa bez korzyści w rozpoczętych przez uprzednie rządy domach i innych budowlach,niema najmniejszej realnej nadziei na otrzymanie potrzebnych wpływów.Zmniejszać zaś jeszcze więcej wydatki zwyczajne i bieżące nie przynosząc przez to krzywdy dla twórczej pracy państwowej,lub wnosić preliminarz

budżetu rozchodowego,oparty na niemających podstawy dochodach, rząd nie uznał za możliwe.

W obliczu tych wszystkich trudności rząd oddaje preliminarz budżetu na r.1927 krytyce posłów na Sejm i prosi po rozważeniu go przyjąć.Rząd ze swej strony weźmie pod uwagę poważne wskazówki krytyczne posłów i postara się kierować niemi o tyle,o ile będzie uważał za możliwe uczynić to dla dobra sprawy państwowej.-

"Lietuva" i "Rytas" o deklaracji ministra finansów.-

"Lietuva" N.240 z 23/X.r.b.Artykuł p.t.:"Deklaracja ministra finansów".- Streszczenie:

Deklaracja ministra finansów p.Rimki świadczy o trzeźwem traktowaniu spraw budżetowych.P.Rimka opierał się wyłącznie na objektywnej analizie twórczych sił kraju.P.Rimka przedstawił ogólną sytuację gospodarczą Litwy,zaznaczając,że możliwości jej w roku bieżącym nie są zbyt pomyślne,zwłaszcza wskutek nieurodzaju.Stąd wynika potrzeba redukcji budżetu. Oszczędność,celowość wydatków i przedewszystkiem podnoszenie produkcyjności krajowej,oto ogólne zasady,na które p.Rimka nacisk położył.

Starannie umotywowana deklaracja w sprawie budżetu na 1927 r. pozwala się spodziewać,że sam budżet równie starannie będzie opracowany.W związku z tem Sejm zdoła go zapewne przyjąć jeszcze przed Bożem Narodzeniem.Podkreślić należy, że,jak wynika z deklaracji p.Rimki budżet państwowy na 1927 r.będzie budżetem realnym opartym na gruntownej analizie sytuacji gospodarczej kraju.Ma to dla Litwy większą bez porównania wagę,aniżeli wyśrubowane,na nadziejach głównie oparte, budżety.-

"Rytas" N.245 z 29/X.r.b. Artykuł p.t.:"Po wysłuchaniu deklaracji ministra finansów A.Rimki w Sejmie" .- Streszczenie:

Pod względem formalnym deklaracja p.Rimki jest zbyt długa.Niektore ustępy jej pomimo to,nic konkretnego nie mówią. Większa część deklaracji poświęcona jest całkiem zbytecznie ocenie ekonomicznej sytuacji kraju.Wszystkie te szczegółowe,poparte cyframi pozycje,jakie p.Rimka przytaczał,figurują przecież w perjodykach ekonomicznych /"Lietuvos Ukis", "Biuletyn Statystyczny"/.Znaczną część deklaracji poświęca p.A.Rimka zarzutom pod adresem poprzednich ministrów skarbu.Zarzuty te są przeważnie nieuzasadnione,jak np:rzekomy deficyt w sumie 11 milj.lit.,jaki miał być wynikiem gospodarki p.Karwelisa /ministra skarbu w gabinecie p.Bistrasa/.

Zaledwie szóstą część deklaracji poświęca p.Rimka istotnej sprawie budżetu na 1927 r. Reszta przeto deklaracji,na którą zużył p.Rimka jakieś 7½ tys.słów,była zbyteczną.-

"Lietuva" o budżecie litewskim na rok 1927 .- /Zmniejszenie budżetu o 15 milj.w stosunku do r.1926.Zwiększenie wydatków na oświatę o 15 milionów lt./.-

"Lietuva" N.237 z 20/X.r.b. Artykuł p.t.:"Budżet na 1927 rok".Streszczenie.-

Budżet na r.1927 jest zbilansowany bez deficytu i to w wysokości o 15 mil.lt.mniejszej niż w roku ubiegłym.Zna-

czy to,że w roku ubiegłym rząd przebrał miarę siły płatniczej ludności,zaś rząd obecny stara się wynikłą stąd szkodę naprawić. Oszczędności budżetowe na 1927 r. dało się uzyskać dzięki redukcji wydatków administracyjnych.Faktycznie zredukowano wydatki administracyjne o 18 milj.lt.z czego 3 milj.lt.przeznaczono na wydatki produkcyjne.Jest to sużym plusem w warunkach życia ekonomicznego na Litwie.-

Co do poszczególnych pozycyj wydatkowych,zaznaczyć należy,że podczas gdy zredukowane zostały pozycje wszystkich niemal ministerstw,wydatki ministerstwa oświaty wzrosły o 2 miljony litów.Świadczy to wyraźnie o oświatowej trosce rządu p. Sleżewiczusa.Istotnie bowiem trudno nawet marzyć o poprawie ekonomicznej sytuacji kraju,zanim gazeta i książka nie staną się niezbędną potrzebą w życiu każdego obywatela Litwy.-

Pozatem zauważyć się daje bardziej celowe spożytkowanie sum na potrzeby rolnictwa i opieki społecznej.W budżecie na 1927 r. figuruje cały szereg nowych pozycyj w wydatkach Ministerstwa Rolnictwa.Zakładają się zimowe szkoły rolnicze,zwiększa się liczba agronomów,wprowadza się nowe udoskonalenia.Niezależnie od tego,zmniejsza się państwowy podatek rolny,na rzecz samorządów.-

Zasadniczej reformy w budżecie na rok 1927 niepodobna rzecz prosta,oczekiwać.Wszystkie pozycje budżetowe oparte są na ustawach.To też każda gruntowniejsza reforma budżetowa musiałaby opierać się na zmianie całego szeregu ustaw.Nie byłoby to zaś fizyczną możliwością,wobec tak ograniczonego czasu 3 - 4 miesiecy/,jaki rząd miał do dyspozycji,przed przesłaniem projektu budżetowego do Sejmu.

Obok projektu budżetu na 1927 r.przedłożył także rząd sejmowi projekt nowej ustawy o budżecie.Rząd zmierza tem samem do uprzystępnienia szerszym masom społeczeństwa zarówno opracowanie budżetu,jak też kontrolę nad jego realizacją.-

W sprawie spławu drzewa Niemnem.-

"Memeler Dampfboot" N.250.Artykuł pt.:"O otwarcie Kłajpedy".

Streszczenie.-

Przedstawiciele Kłajpedy niezmiennie domagają się realizacji spławu drzewa Niemnem.Zwłaszcza czynny jest w tym kierunku marszałek sejmiku p.Kraus.Już jako prezes kłajpedzkiej Izby Handlowej stale się on opowiadał za spławem i pogląd ten wobec miarodajnych czynników kowieńskich reprezentował, co nań,nawiasem mówiąc ściągnęło mnóstwo nieprzyjemności ze strony ówczesnego premjera litewskiego - p.Petrulisa.Obecnie znów, wszelka wzmianka w Sejmiku Kłajpedzkim o konieczności spławu spotyka się ze zjadliwą naganką prasy litewskiej,posądzającej sejmik kłajpedzki o przekraczanie kompetencji i wtrącanie się w politykę zagraniczną Litwy.-

Spław drzewa Niemnem jest dla Kłajpedy kwestją życia lub śmierci.Niema Kłajpedzianina, coby tego nie rozumiał i o spław nie walczył.Wszelako udział przedstawiciela kłajpedzkiego w rokowaniach sowiecko-litewskich jest bezowocny,gdyż p.Borchert nie posiada zrozumienia ani doświadczenia w tej,tak ważnej dla Kłajpedy żywotnej kwestji spławu drzewa.O ile rokowania moskiewskie wogóle cokolwiek Kłajpedzie w zysku przyniosą,wypadnie to przypisać wyłącznie działalności przedstawicieli Kowieńskiej Izby Handlowej.Faktem jest bowiem,że dotyczące Kłajpedy prace przygotowawcze delegacji litewskiej do Moskwy weszły we właściwe stadjum dopiero poprzybyciu do Kowna delegatów Kłajpedzkiej Izby Handlowej.Nie podlega najmniejszej wątpliwości,że życie gospodarcze Kłajpedy wkrótce katastrofalnie się załamie, o ile nie zrealizuje się w krótkim czasie spławu drzewa Niemnem.Okrutną ironją losu jest fakt,że niedawno dopiero wcielona do Litwy Kłajpeda ma ponieść cały ciężar skutków zatargu wileńskiego. Cierpi przytem,rzecz prosta,całe państwo,gdyż Kłajpeda jest jedynym portem morskim Litwy.Cyfry zaś świadczą,że import jest o wiele wyższy niż eksport.W takich warunkach bilans handlowy państwa nie będzie aktywny.-

III.ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I SPRAWY SPOŁECZNE.-

P o s i e d z e n i e S e j m u z dn. 22 p a ź d z i e r n i k a .- /Dyskusja nad projektem zmiany statutów Ministerstwa Rolnictwa.Ustawa o zimowych szkołach rolniczych.-Deklaracja Ministra Finansów w sprawie budżetu.-/

"Dzień Kowieński" N.235.-

Na czele porządku dziennego figuruje dalszy ciąg rozpoczętej na uprzedniem posiedzeniu dyskusji nad projektem zmiany statutów M-stwa Rolnictwa,w której zabierają głos posłowie:K w i e s k a /lud./,B i e l i n i s /s.d./,A l e k s a /uk.part./ i W a ł a t k a /uk.s./.Projekt zostaje przyjęty w pierwszem i drugiem czytaniu,przyczem etaty dziesiętników budowlanych ulegają skreśleniu.-

W dalszym ciągu pos.Z y g i a l i s /lud./ referuje projekt ustawy o zimowych szkołach rolniczych.Istniejące obecnie nie mogą zadowolić rolników.Większość bowiem pragnie by kurs ich był mniejszy i zawierał tylko specjalne przedmioty.Tymczasem program tych szkół jest ustalony drogą ustawy i Ministerstwo Rolnictwa nie może go zmienić.Pozatem rolnicy,posyłając swe dzieci do szkół rolniczych chcą zazwyczaj i sami się czegoś nauczyć co jest niemożliwe,gdyż jest tam wygany pewien cenzus,określony wiek oraz za długo trwa nauka.Projektowane zimowe szkoły rolnicze mają trudności te usunąć.Celem ich będzie dostarczanie rolnikom wiadomości praktycznych w możliwie dogodniejszych warunkach.Kurs nauk będzie trwał przez zimę.Od wstępujących nie będzie żądano żadnego przygotowania z wyjątkiem umiejętności czytania i pisania.-

Projektów ustawy jest dwa:rządowy i sejmowej komisji oświatowej.Projekt komisji jest szerszy, między innemi innemi przewiduje in wbrew projektowi rządowemu,żeoprócz prywatnych mają być również szkoły państwowe i samorządowe.-

Otwierdząc dyskusję pos.G w a l d i k a s o w a /ch.d/. zaznacza m.in.iż należałoby pomyśleć o takich szkołach gospodarstwa kobiecego.-

Pos.W o ł o t k a /uk.s./ pochwalając w zasadzie myśl zakładania zimowych szkół zarzuca obu projektom,iż są nieobmyślane i daleko niedoskonałe.-

Pos.Z u k a u s k a s /s.d./popiera projekt.-

Po przemówieniu jego dyskusja została przerwana.-Po przerwie Minister Finansów p.Rimka wygłasza deklarację w sprawie budżetu na r.1927.Podczas deklaracji w loży Gabinetu Ministrów są obecni:Premjer,Minister sprawiedliwości, i p.Ministra Spraw Zagranicznych p.Sleżewiczus,min.Oświaty p.Czepinskis, Minister spraw Wewnętrznych p.Pożełła,Minister Obrony Krajowej p.Papeczkis,kierownik Ministerstwa Komunikacji inż.Tomaszewiczus,Kontroler Państwa p.Masziotas.-

Po odczytaniu deklaracji posiedzenie zostaje zamknięte

P o s i e d z e n i e S e j m u z d n i a 26 i 29 p a ź d z i e r n i k a .- /Ustawa o etatach Urzędu Gubernatora Kraju Kłajpedzkiego.-Ustawa o sprzedaży domu konsulatu litewskiego w Kopenhadze.-Ustawa o produkcji i sprzedaży spirytusu denaturowanego./.-

"Dzień Kowieński" N.241.-

Posiedzenie wtorkowe d.26 października przed przerwą wypełniła dyskusja /dalszy ciąg/ nad ustawą o zimowych szkołach rolniczych.-

Projekt ustawy o etatach Urzędu Gubernatora Kłajpedzkiego zajął prawie całe posiedzenie dn.29 października.Opozycja bowiem skorzystała ze sposobności kolejnej napaści na rząd obecny,nie strzegący rzekomo interesów państwa w Małej Litwie,oraz na instytucje autonomiczne i ludności kraju Kłajpedzkiego,którym zarzucano wszystko,aż do zdrady stanu włącznie.Podczas całej dyskusji w tej sprawie w loży Gabinetu Ministrów obecny był Premjer p.Sleżewiczus i Gubernator Kraju Kłajpedzkiego p.Załkauskas.- Dyskusję nad projektem ustawy o etatach Urzędu Gubernatora Kraju Kłajpedzkiego otwiera pos.J a g s t a j d t /fr.niem.-kłajp./,który odpiera stawiane uprzednio przez pos.Radzewiczusa /d.f./zarzuty.W kraju kłajpedzkim oba języki litewski i niemiecki - korzystają z równych praw.W szkołach jest wprowadzone nauczanie języka litewskiego.Znajomość jego jest również wymagana od urzędników.Jesteśmy,stwierdza pos.Jagsztajdt,lojalnymi obywatelami państwa i chcemy wspólnie ze wszystkimi pracować dla dobra Litwy.-

Z szeregiem zarzutów pod adresem ludności Kłajpedzkiej występuje pos.S z m u ł k s z t i s,zaznaczając m.in.,iż tylko jeden sędzia zna tam język litewski.-

Pos.P u r e n a s o w a /s.d./ uważa,że winnymi obecnego nienormalnego stosunku Kłajpedy do państwa są chrz.dem. którzy nie potrafili wykorzystać tego przychylnego nastroju, jaki panował w kraju kłajpedzkim po przyłączeniu go do Litwy i przez swą fałszywą politykę spowodowali zaostrzenie stosunków. Obecnie zapanować wzajemne zaufanie.My wyrzekamy się,mówi przedstawicielka socjaldemokracji,polityki chrz.dem.,ale i Kłajpeda równie winna się wyrzec swego stanowiska wobec metropolji,jakie zajmowała przy dawnym rządzie.-

Pos.R a d z e w i c z u s /d.f./zarzuca członkom frakcji kłajpedzkiej,iż są statystami,kierowanymi przez "Heimatsbund".W kraju kłajpedzkim panuje ogólne cofanie się wstecz:rolnictwo upada,bezrobocie wzrasta.Dzieje się to tylko dzięki świadomej bezczynności Sejmiku.P.Rogge i innych delegatów Sejmiku do Genewy mówca nazywa zdrajcami.-

Pos.J a g s z t a j d t występuje ponownie z repliką przeciwko zarzutom krikszczioniów.Posądzając Kłajpedzian o przekupstwo,opozycja mierzy ich swoją miarką,gdyż ona właśnie kupuje za pieniądze głosy i dusze. W sądach,gdzie sędziowie nie znają jeszcze dostatecznie języka litewskiego są tłumacze.- Instrukcji frakcja kłajpedzka otrzymywać nie potrzebuje ma bowiem swój rozum,którym się rządzi.-Kraj Kłajpedzki biednieje wobec zastoju.Potrzebne jest otwarcie tranzytu na Niemnie,ożywienie przez to portu.Wtedy niknie bezrobocie,a Sejmik będzie miał dość środków dla rozwiąnięcia szerszej działalności.P.Rogge zdrajną nie jest - broni on tylko praw i interesów swego kraju spełniając w ten sposób włożone nań obowiązki.-

Po przemówieniu pos.Szmułksztisa /ch.d./zabiera głos referent pos.S u g i n t a s /lud./,który stwierdza m.in.,że przeciwko ustawie nikt się właściwie nie wypowiedział i prosi o przyjęcie jej w I czytaniu.W głosowaniu ustawa zostaje przyjęta.-

Po przerwie Sejm przyjmuje w trzech czytaniach ustawę o sprzedaży domu konsulatu litewskiego w Kopenhadze.W dyskusji zabierają głos:referent pos.D a j l i d e /lud./ i pos.S z m u ł k s z t i s /ch.d./.Podczas rozważania ustawy w loży rządowej zasiada Dyrektor Departamentu Ministerstwa Spraw Zagranicznych p.Joninas.

Z kolei zostają przyjęte w drugiem czytaniu etaty Urzędu Gubernatora kraju Kłajpedzkiego,poczem pod obrady wpływa ustawa produkcji i sprzedaży spirytusu denaturowanego,referowana przez pos.J a n u s z k i s a /s.d./

Po przyjęciu bez dyskusji ustawy tej w dwuch czytaniach posiedzenie zostaje zamknięte.Następne odbędzie się we środę dnia 3 listopada r.b.

---------000 § 000----------

IV-V,ŻYCIE POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOSCI NARODOWYCH.-

W a l k a o p o l s k ą s z k o ł ę .-

"Dzień Kowieński" N,229,- Artykuł p.t.:"Co to znaczy? "

Streszczenie.-

Proces zmagania się nowych prądów lojalizmu wobec prawa i obywatela państwa z dotychczasowym kierunkiem szowinistyczno-wojowniczym,jaki w dziedzinie szkoły,pedagogji i akcji kulturalnej całkowicie w kraju,a w Ministerstwie Oświaty w szczególności,panował,nietylko nie dał jeszcze zwycięstwa pierwszym,lecz przeciwnie,chwilowo nabiera form coraz większej bezczelności ze strony ostatniego.-

N.223 "Rytasa" jest tego dowodem.-

Pewne osoby w Ministerstwie Oświaty,stojące z tytułu urzędu swego blisko osoby p.Ministra,nietylko nadal walczą skutecznie z legalnemi żądaniami polskiej ludności w zakresie szkolnictwa drogą stosowania"prawa" w cudzysłowie,lecz sięgają już dalej.Wspomniany N. "Rytasa",tak w artykule wstępnym,jak również w artykule "Zakładanie szkół polskich w Litwie" jest tego przykładem.Wspomniane koła Ministerstwa Oświaty używają tu do swojej akcji także wrogiego Ministrowi Oświaty "Rytasa" rozdmuchującego do rozmiarów klęski narodowej zupełnie legalne i lojalne wobec prawa i jego ducha zarządzenia Ministra.Twierdzenie swe opieramy na tem,że wszelkie finezje i haczyki prawne,jakie od czasu do czasu są przedmiotem wewnętrznych rozważań pewnych organów Ministerstwa,niezwłocznie i systematycznie służą "Rytasowi" do nowej naganki na Gabinet Ministrów,na Ministra Oświaty,na pozycję Sejmową i polską mniejszość narodową.-

R e w e l a c j e "I d i s c h e S t i m m e" o r o z p o w s z e c h n i a n i u p r z e z r z ą d k r i k s z c z i o ń s k i p o g r o m o w y c h o d e z w .-

Pod czteroszpaltowym nagłówkiem "Rząd ch.demokratów rozpowszechniał proklamacje,nawołujące do pogromów", "Idische Stimme" pisze,iż posiada dokumenty,które to stwierdzają.-

Od dawna byliśmy przekonani,iż w rozpowszechnianiu różnych proklamacyj faszystowskich i przeciwżydowskich była ręka władców chrz.demokratycznych.Wszelako jak dotąd przekonanie to nie opierało się na żadnych dokumentach.-

Dopiero teraz "Idische Stimme" udało się uzyskać trzy dokumenty,które świadczą,iż rząd chrz.dem. sam zażądał od naczelników powiatów,aby w czasie wyborów do Sejmu nie przeszkadzali w rozpowszechnianiu proklamacyj,nawołujących do pogromów i fałszowaniu odezw polskich.-

Dokumenty,jakie dziś publikujemy wywołują uczucie grozy zarówno u żydów,jak u nieżydów,zarówno w Litwie,jak i po za jej granicami.Niech te dokumenty przemówią same za siebie.-

Dokument 1.- O d p i s,

Republika Litewska.- 8 maja 1923 r.-
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Nr.60/302,
Departament Ochrony Obywatelskiej.
Wydział Kancelaryjny.- Nader pilne. Poufne.-

Nakazujemy nie czynić żadnych przeszkód w rozpowszechnianiu odezw jakie przy niniejszem załączamy.-
Załączone dwie odezwy.-

Podpis: Matiejunas Walewiczus.

Zgodność z oryginałem potwierdza:
/Podpis nieczytelny.-/
Kierownik Kancelarii.

Drugi dokument stanowi znaną odezwę wyborczą z 1923 r.Stowarzyszenia św.Franciszka,napisaną w języku polskim i opatrzoną tytułem:"Stańmy na straży.Jesteśmy zaprzedawani".-

Odezwa rozpoczyna się od słów:

"Żydzi ukrzyżowali naszego Chrystusa".Zatem stwierdza ona,iż Żydzi od wieków są zaciekłymi przeciwnikami polskiej wiary katolickiej.W dn.31 marca b.r.bolszewicy stracili ks. Konstantego Butkiewicza.-

Moskale i Niemcy są odwiecznymi wrogami Polaków. Katowali oni naszych dziadów i ojców,wtrąconych do ciężkiej niewoli.Obecnie Niemcy,Polacy,bolszewicy i Żydzi zabiegają o pozyskanie głosów polskich.Udało się im znaleść wśród nas zdrajców i oto ci zdrajcy zaprzedali Żydom nasze głosy.-

Pamiętajcie,iż fałszywa polska lista kandydatów do Sejmu,którzy zostali obrani przez samozwańczy polski centralny komitet wyborczy,jest zjednoczona z listami żydowską,rosyjską, a nawet bolszewicką.Polak,który będzie głosował na rzekomych Polaków,obierze do Sejmu swoich zajadłych wrogów.Fałszywe listy polskie są listami oszustów i przestępców politycznych.-

Umowa o zjednoczeniu list z żydowsko-rosyjsko-bolszewickim blokiem została napisana krwią zamordowanego ks.Butkiewicza i innych polskich świętych męczenników.Hańba i wstydy tym,którzy tę odezwę podpisali.-

Podpisał zaś tę umowę fałszywy polski komitet centralny.Żaden uczciwy Polak nie będzie przeto głosował na te okropne numery.-

Baczność Polacy.Podczas wyborów do Sejmu powinniście o tych przestępstwach pamiętać.Nie dawać wiary wilkom i wieprzom.Oni gotowi zaprzedać się szatanowi,byleby dopiąć zbrodniczych celów.Kraj pchają ku niepokojom i klęskom,mając na celu jedynie szerzenie zamętu.To są istotni wrogowie wiary, ojczyzny i polskości.-

Wystrzegajmy się przeto zblokowanych list,które zaprzedały się Żydom /tu następuje szereg numerów list polskich w poszczególnych okręgach wyborczych/.

Strzeżmy się przed nimi,jak przed ogniem i zarazą.-

Chcą oni zdusić polskość w Litwie i zburzyć nasze ostatnie placówki.-

Brońmy naszej mowy i religji przed nieczystemi rękami sprzedawczyków i oszustów.-

My polski Naród,polski lud,
Królewski szczep piastowy.
Ani jednego głosu dla naszych wrogów.-

Polskie Towarzystwo
św. Franciszka.

Miejsce, w którem ta odezwa została wydrukowana nie jest podane.-

Załączony do rozporządzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych trzeci dokument,jaki przytacza pismo żydowskie,jest odezwą skierowaną do Litwinów i sprowadzającą pod jeden strychulec Żydów,moskali,bolszewików i Polaków zarówno "rzekomych" jak i prawdziwych.-

Oto są te dokumenty,zauważa w zakończeniu "Idische Stimme".Wprawdzie dotyczą one roku 1923,okresu wyborów do poprzedniego Sejmu.Atoli w r.1926 kierowali nawą państwową ci sami panowie,co w r.1923 i ci sami bohaterzy przewodzili walce ~~wyborczej~~ przedwyborczej.I o ile wtedy im się poszczęściło, nie ulega wątpliwości,iż "specjaliści" od agitacji,nawołującej do pogromów,w maju r.b.również wykazali swą złą wolę prowokatorów.-

X. K R O N I K A . a/Zagraniczna.-

R a t y f i k a c j a   t r a k t a t u   l i t e w s k o - s o w i e c k i e g o . - Na posiedzeniu Sejmu w piątek dnia 5 listopada po przerwie wpłynął pod obrady traktat między Litwą a ZSSR o nienapadaniu.Na sali wielka ilość publiczności,w loży ministrów Prezes Ministrów Minister Spraw Zagranicznych p.Sleżewiczus,w loży dyplomatycznej - poseł ZSSR p.Aleksandrowskij i poseł niemiecki p. Morath w towarzystwie urzędników poselstwa.Traktat referuje w imieniu komisji spraw zagranicznych pos.Toluszys /lud./Po dyskusji sejm większością 45 głosów przeciwko 24 uchwali ratyfikację traktatu litewsko-sowieckiego.-

Z   u k ł a d ó w   h a n d l o w y c h   l i t e w s k o - s o w i e c k i c h . - Dnia 22 października odbyło się na cześć delegacji litewskiej przyjęcie,które wydała delegacja dla rokowań w sprawie zawarcia sowiecko-litewskiego traktatu handlowego.Na przyjęciu byli obecni:Cziczerin,Litwinow,Karachan,Rotsztejn,Mykajan,Szlejfer,Ganecki,Chłopjankin,Kaufman,Swerczkow,członek rewolucyjnej rady wojskowej Kamieniew,litewskie przedstawicielstwo dyplomatyczne z Bałtruszajtisem na czele, delegacja sowiecka dla rokowań ze Stomonjakowym na czele, wyżsi urzędnicy komisarjatu spraw zagranicznych i innych komisarjatów i kierownicy sowieckich trustów i syndykatów.-

"Izwiestja" zamieszczają obszerny wywiad u prezesa litewskie delegacji ekonomicznej dr.Purvckisa w sprawie układów Litwy i ZSSR w sprawie zawarcia traktatu handlowego.Dr.Purvckis oświadczył korespondentowi co następuje:

"My przypisujemy wielkie znaczenie przyszłym układom,ponieważ takie państwo jak ZSSR jest bardzo ważnym kontrahentem dla Litwy.Dotąd obrót handlowy między obu państwami był nieznaczny i może też nie starały się one w dostatecznym stopniu o zwiększenie tego obrotu.Zawarcie traktatu handlowego stworzy potrzebne warunki i podstawy do rozbudowy naszych operacyj handlowych.- Traktat polityczny niedawno zawarty między Litwą i ZSSR niewątpliwie musi wpłynąć w dodatni sposób na stosunki gospodarcze między obu państwami,tembardziej,że oba kraje wykazują chęć do rozwinięcia i pogłębienia ich stosunków.Mówiąc o kwestjach,jakie mają być przedmiotem układów dr. Purvckis wskazał,że Litwę interesuje eksport do ZSSR takich towarów, jak skóra,produkty przemysłu skórzanego,żelazo,celuloza,karton,produkty rolnicze /nasiona ulepszone/konie i t.d. Co do importu z ZSSR oświadczył dr.Purvckis - jesteśmy zainteresowani produktami naftowemi,wyrobami gumowami i t.d.Dotąd mało wwozilismy wytworów przemysłu ZSSR,lecz teraz zwrócimy uwagę i na inne towary eksportowane z ZSSR.Obecnie w bilansie handlowym Litwy stosunki handloweg z ZSSR wyrażają się nieznaczny procentem /2-3%/.Jednym z zadań traktatu oczywiście jest zwiększenie tego procentu.Podczas układów zostaną też poruszone i sprawy tranzytu przez Litwę.Już i teraz,część towarów sowieckich,wysyłanych do Niemiec-przechodzi przez Litwę.Prócz kolei interesuje też nas tranzyt morski przez Litwę.Mamy nad morzem Bałtyckiem port w Kłajpedzie,który dotąd w tranzycie z ZSSR nie grał żadnej roli.Port ten nie zamarza tymczasem inne porty na północ od Kłajpedy zamarzają.Przypuszczamy,że będziemy mogli konkurować z innemi portami nad Bałtykiem i wierzymy,że część tranzytu ZSSR zostanie skierowana na port Kłajpedzki.Jesteśmy też przekonani,że w razie porozumienia z rządem polskim kwestja spławu na Niemnie zostanie rozstrzygnięta.Ze swojej strony rząd litewski już opracował przepisy o spławie na Niemnie przez terytorjum Litwy.Litewskie koła przemysłowo-handlowe - oświadczył w końcu Purvckis - zainteresowane są,aby traktat handlowy z ZSSR został prędzej zawarty,gdyż tam jest najważniejszy rynek dla państw sąsiednich.-"

T r u d n o ś c i   w   u k ł a d a c h   h a n d l o w y c h   L i t w y   z   Z.S.S.R."Lietuvos Žinios" z dnia 25 października zamieszcza następującej treści depeszę własnego korespondenta z Moskwy:Litewska delegacja dla opracowania traktatu handlowego z ZSSR jak dotąd odbyła tylko jedno posiedzenie z delegacją ZSSR.Zostały utworzone komisję:handlowo-polityczna,tranzytowa i prawno-redakcyjna Pracą przedewszystkiem rozpoczęła się w komisji handlowo-politycznej w której się rozważa projekt traktatu handlowego oraz w związku z ~~xx~~ tem sprawy handlowo-polityczne.Sądzić dzisiaj o perspektywach

jeszcze zawcześnie,jednak należy zauważyć,że sprawa nie posuwa się tak gładko,jak można było przypuszczać.Razem z delegacją handlową przybyli litewscy rzeczoznawcy dla omówienia kwestji wykonania klauzul traktatu pokojowego,które dotąd nie są wykonane.Okazało się jednak,że organy ZSSR wciąż odwlekają sprawę przez różne wykręty i trudności.Może to wytworzyć nieodpowiednią atmosferę również dla samych układów,to też w celu obopólnego zrozumienia sprawy byłoby nader pożądanem,aby Rosjanie wykazali więcej dobrej woli ku doprowadzeniu do końca sprawy wykonania układów uprzednio podpisanych.-

Z drugiej strony prasa zagraniczna podając o nowych trudnościach,jakie się wyłoniły w rokowaniach handlowych sowiecko-litewskic stwierdza,że Rosja zażądała,aby Litwa zobowiązała się zakupić corocznie w ZSSR towarów na ogólną sumę 30 miljonów rubli złotem.-

S k ł a d k o m i s y j d l a p r o w a d z e n i a r o k o w a ń e k o n m i c z n y c h m i ę d z y L i t w ą a Z.S.S.R. Skład trzech komisyj dla prowadzenia rokowań ekonomicznych między Litwą a ZSSR jest następujący:1.Komisja układu handlowego.Ze strony litewskie wchodzą:J.Dobkiewiczus /prezes/ J.Pajanis,Wienożinskas,Borchert /członkowie/,J.Wajłokajtis /ekspert/,ze strony ZSSR Stomoniakow /prezes/,Kaufman,Sabinin,Malecki,Kozyrew i Zonensztal-Piskorski /członkowie/.- 2.Komisja tranzytowo-transportowa.Ze strony Litwy:Landsbergis /prezes/,Kurganawiczus,Borchert /członkowie/, Schreiber i Jahn /eksperci/,ze strony ZSSR: Imenitow /prezes/,Karpow,Awsow i Artamonow /członkowie/.- 3.Komisja prawno-redakcyjna.Ze strony Litwy:dr.Purvckis /prezes/,W.Kalnietis i T.Petkiewiczus /członkowie/,ze strony ZSSR Łaszkiewicz /prezes/ i Zonensztal-Piskarski /członek/.- Prace komisyj koordynowane przez narady przewodniczących obu delegacyj litewskiej dr.Purvckisa i ZSSR p.Stomoniakowa.Postanowienia komisji są ponownie rozważane i zatwierdzane na ogólnych plenarnych posiedzeniach obu delegacyj.Pozatem poseł litewski p.Bałtruszajtis przy pomocy rzeczoznawców /pp.Joninasa,Kałnietisa,Grigalunasa i Bagdonasa/,utrzymując kontakt z przedstawicielami odpowiednich organów ZSSR jest zajęty doprowadzeniem do wykonania tych klauzul traktatu pokojowego,które z różnych powodów dotąd przez ZSSR jeszcze nie zostały wykonane /koncesje leśne,układy,zwrot metryk litewskich i in.mienia kulturalnego/.-

P r a s a k o w i e ń s k a o s z k o l n i c t w i e l i t e w s k i e m w K o w i e ń s z c z y ź n i e .- Prasa litewska podaje następującą wiadomość:W roku bieżącym liczba szkół litewskich Wileńskiego T-wa Oświatowego "Rytas" znacznie się zwiększyła.Na terenie pow.Wil.-Trockiego T-wo to posiada 94 szkoły,w których wykłada do 100 nauczycieli.Dowiadujemy się,iż w tym roku szkolnym zostały zatwierdzone wszystkie istniejące dotychczas szkoły ~~pmlx~~ ~~ski~~ litewskie i zamykanie szkół nie miało miejsca.Jedynie tylko w kilku wypadkach Inspektorat Szkolny odmówił Litwinom koncesji przy otwieraniu nowych szkół,z powodu braku wykwalifikowanych nauczycieli.-

L i t e w s k a I z b a H a n d l o w a p r z y j ę t a n a c z ł o n k a M i ę d z y n a r o d o w e j I z b y H a n s l o w e j .- Litewska Izba Handlowa otrzymała pismo Międzynarodowej Izby Handlowej,które komunikuje,iż rada Międzynarodowej Izby Handlowej na posiedzeniu 20 października jednogłośnie uchwaliła Litewską Izbę Handlowo-Przemysłową w Kownie przyjąć w poczet czynnych członków Międzynarodowej Izby Handlowej.-

W k o ł a c h d y p l o m a t y c z n y c h .- Konsul czechosłowacki w Kownie p.M.Galia udał się zagranicę.Obowiązki jego pełni sekretarz konsulatu p.F.Dworżak.-/Elta/

Poseł szwacarski w Kownie p.Weihart powrócił z urlopu i rozpoczął urzędowanie.

W Kownie dnia 26 października bawił poseł litewski w Moskwie p.Bałtruszajtis i tego samego dnia powrócił na swe stanowisko.Tego też dnia przybył poseł litewski w Berlinie p.Sidzikauskas./Elta./

D e p e s z a E l t y o k o r o n o w a n i u s i ę P i ł s u d s k i e g o w N i e ś w i e ż u . -Radio amerykańskie donosi,że premjer polski i minister wojny Marszałek Piłsudski w towarzystwie znacznej grupy monarchistów udał się na zjazd monarchistyczny do Wilna,gdzie według doniesień prasy,ma on zostać obwołany królem Polski.W ten sposób zostanie zakończone istnienie Rzeczypospolitej Polskiej.- /Elta/.-

P l a n r o z s z e r z e n i a p a k t u k ł a j p e d z k i e g o .- Prezes dyrekcji portu kłajpedzkiego p.T.Naruszewiczus wręczył podczas pobytu swego w Londynie znanym angielskim rzeczoznawcom portowym plany rozszerzenia portu kłajpedzkiego.Rzeczoznawcy po zbadaniu planów nadeślą swą opinję.20 października p.Naruszewiczus powrócił do Kłajpedy,skąd za kilka dni udał się Moskwy w celu wzięcia udziału w pracach litewskiej delegacji ekonomicznej.-

T r u d n o ś c i w o s i ą g n i ę c i u p o ż y c z k i a m e r y k a ń s k i e j d l a m. K o w n a .- Dziennik ryski "Słowo" podaje,iż według posiadanych przezeń informacyj rząd amerykański zabronił dopuszczenia na giełdy w Stanach Zjednoczonych bonów pożyczki Ulen and Co,które mają być wypuszczone dla zrealizowania pożyczki dla miasta Kowna.Przyczyną zakazu jest podpisanie z sow.Rosją układu o nienapadaniu.-

G o ś ć j a p o ń s k i w K o w n i e .- W Kownie bawił jeden dzień inspektor pracy w Tokio p.Nogoama.Gość japoński zapoznał się z działalnością inspekcji pracy w Litwie.Prócz Kowna p.Nogoama zwiedził szereg stolic europejskich,wszędzie badając stan ochrony pracy.-

b/Kronika gospodarcza.-

B i l a n s h a n d l o w y L i t w y z a w r z e s i e ń , We wrześniu r.b. eksport litewskie sięgał 17.9 mil.lt.,import zaś 23,6 milj.lt.W porównaniu z danemi za sierpień eksport się zmniejszył we wrześniu o 0,7 milj.lt. a import o 1,6 milj.lt.Przez dziewięć miesięcy b.r. eksport wynosił 183,0 milj.lt.import - 178,0 milj.lt. t.j.eksport przewyższał import o 6,0 milj.lt.- /Elta/

N o w y p r o j e k t u s t a w y o s a m o r z ą d a c h i ś w i a d c z e n i a c h n a r z e c z i c h .- Gabinet ministrów rozważał obecnie nowy projekt ustawy o samorządach i podatkach na rzecz ich.Projekt ten przewiduje,iż samortądy będą otrzymywały 60% podatków gruntowych,których wpływ roczny do kasy państwa stanowi 5 - 6 miljonów lt.-

B e l g i j s k o - l u k s e m b u r s k o - l i t e w s k a I z b a h a n d l o w a .- W Brukseli została otwarta belgijsko-luksembursko-litewska izba handlowa.Prezesem izby obrano administratora kowieńskiej spółki elektrycznej p.G.Somerhausena,wiceprezesem - inż. W.Waldenberga.Czasowy adres sekretarjatu izby:126 Rue Marie-Christine à Bruxelles.- /Elta/.-

P r z e t w a r z a n i e l i t e w s k i c h b u r a k ó w c u k r o w y c h w Ł o t w i e .- Łotewska fabryka cukru zawarła z litewskiem M-stwem Skarbu umowę w sprawie przetwarzania w Łotwie 1.000 tonn runkli cukrowych.Litwa zaproponowała zawrzeć umowę w przedmiocie przetworzenia w roku przyszłym większej ilości buraków cukrowych./Elta/.-

Ś w i a d c z e n i a r z ą d u n a r z e c z b e z r o b o t n y c h w p a ź d z i e r n i k u .- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w ciągu października wyasygnowało 100 tys.lt. na organizowanie robót publicznych.W ciągu tego czasokresu było ok.2,500 bezrobotnych. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w ciągu tego miesiąca wydało na remont mostów samorządowych 32 tys.lt. dla uporządkowania miasteczek 90 tys.lt. na budowę szpitali 25 tys.lt. na spłatę długów samorządowych 6,500 lt. Ogółem w ciągu października na wyżej pomienione cele wydano 254.000 litów.- /Elta.-/

c/Kronika wewnętrzna.-

Projekt ustawy o służbie państwowej.- W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych został opracowany projekt ustawy o służbie państwowej.Ustawa przewiduje,kto może lub nie może zająć posady rządowej,cenzus naukowy pracowników,porządek mianowania i uniformy.W krótkiem streszczeniu treść projektu jest następująca:Każdy pracownik przyjmowany na posadę rządową w przeciągu 6 miesięcy uważa się za kandydata i w przeciągu tego czasu stwierdza się jego zdolność do pracy.Po upływie wskazanego terminu kandydat zostaje usunięty,lub też na mocy odpowiedniego pisma zostaje zamianowany na posadę.Wszyscy urzędnicy dzielą się na dwie grupy:niższych i wyższych.Podstawe podziału stanowi:cenzus naukowy,sposób nominacji i zależność od kar dyscyplinarnych:niższych urzędników mianuje na posady naczelnik urzędu,wyższych kierownicy wyższych urzędów państwowych kary zaś są nakładane tylko na mocy decyzji Rady Dyscyplinarnej. Ustawa też przewiduje w jakich wypadkach dozwala się urzędnikowi nie stawić się do pracy,oraz w jakich wypadkach urzednicy mogą być usunięci z posady.Usuniecie lub przeniesienie na inne miejsce może mieć miejsce tylko dla ważnych przyczyn.Przy likwidowaniu urzędów lub zmniejszeniu etatów zostaną usunieci tylko ci,którzy krótko pełnili służbę,ci zaś,którzy przesłużyli 5 lat nie są usuwani.Jeżeli niema odpowiedniej posady w tym samym urzędzie - przenosi się ostatnich do innego,jeżeli zaś wcale nie znajdzie się posady,wpłaca się impensje w przeciągu całego roku.Przewiduje się też cały szereg nakazów i zakazów dla urzędników.Za wykroczenia nie przewidziane w kodeksie karnym,przewidują się kary dyscyplinarne.Dla wyznaczenia takich kar mają być utworzone przy ministerstwach lub też poszczególnych urzędach rady dyscyplinarne,których skład i funkcje przewidziane są w projekcie.Czy rady dyscyplinarne mają być zorganizowane przy ministerstwach czy też przy sądach okręgowych jeszcze ostatecznie nie zdecydowano. W celu ostatecznego rozważenia niniejszego projektu została mianowana specjalna komisja,do której wchodzą:dyrektor departamentu bezpieczeństwa publicznego,główny inspektor pracy,referent administracyjny i dyrektor departamentu samorządowego.-

75-lecie Szawelskiego Gimnazjum.- Dnia 20 października odbyła się uroczystość jubileuszowa 75-lecia Szawelskiego Gimnazjum.Po polsku przemawiał mec.Józef Korewo,którego mowa była przyjęta hucznemi oklaskami.-

Ozwołanie wszechlitewskiego zjazdu związków zawodowych.- Lewicowe związki zawodowe wystosowały do centralnego baura związków zawodowych memorjał, w którym żądają od biura,by niezwłocznie zwołało wszechlitewski zjazd związków zawodowych.O ile biuro nie zechce tego uczynić,związki lewicowe same podejmą inicjatywę w tym kierunku.-

Cenzura na poczcie kowieńskiej.- W celu ostatecznego wyjaśnienia podanych przez prasę pogłosek o istnieniu na poczcie kowieńskiej cenzury cały zebrany w tej sprawie przez komisję Zarządu Poczt i Telegrafów materiał został przesłany prokuratorowi kowieńskiego Sądu Okręgowego.- /Elta/.-

Reforma urzędów rejentów.- Kontrola Państwowa opracowała projekt ustawy przewidujący ostateczne upaństwowienie rejentów przez wprowadzenie dla nich etatów urzędniczych.Według obliczeń Kontroli państwa,reforma przyniesie państwu około 1 miljona litów dochodu.Projekt ustawy został przesłany do Ministerstwa Sprawiedliwości.-

Porzucenie stanu duchownego przez ks. Wilimasa.- Sławny w swoim czasie ks.Wilimas,były poseł na Sejm z ramienia chrz.dem. oraz b.jeden z najwybitniejszych działaczy tej partji,wystosował do redakcji "Lietuvy" list,w którym oświadcza,że nie mogąc uzgodnić powołania kapłana ze swoją polityczną i społeczną działalnością porzuca stan duchowny o czem 27 kwietnia r.b.złożył był oświadczenie biskupowi Karewiczowi.20-go października upłynął termin ustalony dlań przez biskupa i od tego dnia przestaje on być księdzem,o czem też podaje do publicznej wiadomości.-

Kronika wewnętrzna.

[illegible]

"~~Dzień~~

"Dzień Kowieński" podając tę wiadomość dodaje od siebie:Oto jakic "księży" ma w swych szeregach chrz.demokracja.Należy zauważyć,iż p. Wilimas czując,iż rozminął się z powołaniem postąpił chociaż zgodnie ze swem sumieniem i uczciwie,bo nie wprowadzając nikogo w błąd. A ileż to jest wśród "krikszczioniów" takich "księży",którzy piastują wysoką godność kapłańską,nietylko nie mając po temu żadnych danych,lecz wręcz używając ją,jako narzędzie,dla pewnych celów politycznych,lub osobistych korzyści materjalnych.-

R e w i z j e w o r g a n i z a c j a c h k t ó r e p o b i e r a ł y z a p o m o g i o d "k r i k s z c z i o n i ó w" Kontrola Państwa dokonała ostatnio szeregu rewizyj w organizacjach, które pobierały zapomogi od b.rządu chrz.dem.Rewizji dokonano w towarzystwie św.Zyty,T-wie kultury kobiet,Komitecie ochrony kobiety,Komitecie kobiet dla rozpowszechniania oświaty wśród ludności wiejskiej Niektóre z pomienionych organizacyj nie zechciały okazać swych ksiąg buchalteryjnych.W związku z tem cała sprawa zostanie rozważona na posiedzeniu Kontroli Państwa.-

N o w y p r o j e k t u s t a w y o p o l i c j i .- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych pracuje obecnie nad nowym projektem ustawy o policji.Projekt ten ma się wzorować na najlepszych ustawach,wydanych zagranicą.Opracowaniem projektu zajął się dyrektor departamentu bezpieczeństwa publicznego wespół z dwoma referentami.W najbliższych dniach Minister Spraw Wewnętrznych wniesie projekt ustawy do Gabinetu ministrów.-

J u b i l e u s z d r. B a s a n a w i c z u s a i d r. G r i n i u s a .- W roku bieżącym odbędą się na Litwie uroczystości w związku z 75-letnią rocznicą urodzin zasłużonego litewskiego działacza dr.Basanawiczusa i 60-letnią rocznicą urodzin prezydenta Griniusa.Powołane zostały dwa ~~xxxxxxxxx~~ komitetu w celu uczczenia tych działaczy oraz wydana została odezwa.Odezwę tę m.in.wydrukował też i "Dzień Kowieński" zaznaczając w ten sposób swoją przychylność dla sprawy narodowego odrodzenia litewskiego.-

d/Kronika polska i innych mniejszości narodowych.-

R e f e r e n c i d l a s p r a w s z k o l n i c t w a m n i e j s z o ś c i o w e g o .- "Idische Stimme" dowiaduje się, iż Ministerstwo Oświaty utworzy w niedalekiej przyszłości stanowisko referenta dla spraw szkolnictwa żydowskiego.Co do referentów dla innych szkół mniejszościowych,pismo żydowskie dowiaduje się,iż przewiduje się utworzenie stanowiska jednego tylko referenta,najwyżej dwuch.-

P i e r s z a p o l s k a k w e s t a u l i c z n a w K o w n i e .- W niedzielę dnia 24 października po raz pierwszy odbyła się w Kownie polskak kwesta uliczna na budowę domu dla ochronki na Zielonej Górze.Ogółem uzbierano 3905 litów.-

e/Kronika oświatowa.-

T o w a r z y s t w o N a u k o w e p r z y U n i w e r s y t e c i e .- Przy uniwersytecie organizuje się Towarzystwo Naukowe, które prócz innego rodzaju działalności zamierza tłumaczyć na język litewski i wydawać najwybitniejsze dzieła literatury obcej,przedewszystkiem zachodnio-europejskiej i klasycznej.-

----------ooo § ooo----------